



LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Koulutuksen merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä Case: Ohjatusti Oppisopimukseen -hanke

Aho, Kati

2016 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

Koulutuksen merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä
Case: Ohjatusti Oppisopimukseen -hanke

Aho Kati
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2016

Aho Kati

**Koulutuksen merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä
Case: Ohjatusti Oppisopimukseen -hanke**

Vuosi 2016 Sivumäärä 41

Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakso on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Oppisopimuskoulutuksen ennakkopaketti -hanke, jonka toimenpiteet kohdistetaan nuorisotakuun piiriin lukeutuviin 16-25-vuotiaisiin nuoriin, jotka ovat vailla ammatillista peruskoulutusta. Hankkeen päämääränä oli löytää opiskelijalle oppisopimuspaikka sekä hankkeen hyvien käytänteiden jatkohyödyntäminen uuden toimintamallin muodossa tulevaisuuden koulutuksessa.

Hankkeen toiminnasta on raportoitu rahoittajan edellyttämällä tavalla, seuraten 2015 päättyneen hankkeen tavoitteiden toteutumista. Tutkimuksia hankkeen vaikuttavuudesta koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisyyn ja työllisyyden lisäämiseen ei ole tehty, joten tämä tutkimus keskittyy näiden vaikutusten tutkimiseen.

Opinnäytetyössä on hyödynnetty opintorekistereiden, kerättyjen kyselytietolomakkeiden ja havainnointien lisäksi kirjallisuuskatsausta syrjäytymisen, työllisyyden ja johtamisen teorioista sekä niihin liittyvistä käsitteistä.

Tutkimus on yhdistelmä kvalitatiivista, kvantitatiivista ja kehittävän arvioinnin tutkimustapaa. Tutkimuksen avulla saatiin näkökulma hankkeeseen osallistuvien nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisystä ja työllisyyden lisäämisestä sekä hieman näiden vaikutuksista kansantalouteen. Opinnäytetyö saattaa auttaa pohtimaan tulevaisuuden hankesuunnittelua sekä niiden toteutustapoja. Tutkimuksen tulokset koulutuksen merkityksestä syrjäytymisen ehkäisyssä saattavat antaa lisäarvoa myös muille nuorten syrjäytymistä ehkäisevää työtä tekeville.

Aho Kati

**The Importance of Education in Preventing Social Exclusion
Case: Ohjatusti Oppisopimukseen -project**

Year	2016	Pages	41
------	------	-------	----

Ohjatusti Oppisopimukseen -education is a project funded by the Ministry of Education and Culture. In this project students learn in an apprenticeship-based training format. The project is aimed at 16-25 year olds who do not have a vocational qualification. The aim of the project is to find an apprenticeship for the students and at the same time take advantage of best practices in the development of a new educational model in the future.

The overall activities of the project have been reported as required to the Ministry of Education and Culture by following the implementation of the objectives of the project that ended in 2015, however, studies on the effectiveness of the prevention of educational exclusion and increasing employment have not been made. Hence, this study focuses on the employment-promoting effects of the project. The thesis takes advantage of student records, surveys and observation, as well as literature reviews of exclusion, employment and management concepts and other related theories.

The study is based on a combination of qualitative, quantitative and developmental evaluation research methods. This research provides an overview of the impact of prevention in young people's educational exclusion and increasing employment as well as some effects on the national economy.

This thesis established the effectiveness of youth employment and showed that the project's aim of reducing educational exclusion was achieved. The thesis may be useful for reflecting on future project planning as well as implementation methods. The results of this research may also give added value for others who work with young people who are at risk of exclusion from the labor market.

Keywords: Project Work, Employment, Social Exclusion, Management, Education

Sisällys

1	Johdanto.....	6
1.1	Oppisopimuksen ennakkojakso -hanke	6
1.2	Hankerahoitus	6
1.3	Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakso	7
2	Opinnäytetyön tavoitteet.....	8
2.1	Tutkimusongelma ja tutkimuksen rajaus	8
2.2	Tutkimuksen aikataulu	9
2.3	Tutkimusmenetelmät ja tiedonkeruu.....	10
2.3.1	Menetelmätriangulaatio.....	11
2.3.2	Kehittävän arvioinnin tutkimustapa.....	12
2.4	Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys.....	13
3	Teoreettinen viitekehys.....	14
3.1	Viitekehysten määrittely	14
3.2	Johtaminen.....	15
3.3	Epäjohtaminen.....	16
3.4	Nuorten syrjäytyminen	17
3.5	Syrjäytymisen vaikutukset.....	18
3.6	Koulutuksellinen syrjäytyminen	21
3.7	Koulutuksellisen syrjäytymisen ennaltaehkäisy.....	22
4	Tutkimustulokset.....	24
4.1	Havainnoimalla kerätyt tulokset	25
4.2	Määrällisen tutkimusaineiston tulokset	28
4.3	Yhteenveto ja pohdinta	31
	Lähteet	34
	Kuviot..	37
	Taulukot	38
	Liitteet.....	39

1 Johdanto

Nuorten syrjäytymisen yksi keskeisimmistä tekijöistä on koulutuksellinen syrjäytyminen. Sen ehkäisemiseksi on tehty lukuisia toimintasuunnitelmia, hankkeita, tutkimuksia ja käytännön toimintoja, joista yksi on Oppisopimuksen ennakkopaketti. Se on Opetus- ja kulttuuriministeriön hanke, jonka tarkoitus oli tutkia ja jakaa niitä hyviä käytänteitä, joita hankkeen aikana havaittaisiin eri toteutustahojen kesken, jotta Oppisopimuksen ennakkopaketti vakiintuisi yhdeksi valmentavan koulutuksen muodoksi nuorisosaasteelle.

Hankeraportointi ministeriölle keskittyi pääosin hyvien käytänteiden jatkojalostamiseen, mutta hanketyön lisänä syntyi tämä opinnäytetyö, joka tutkii ainoastaan hankkeen vaikuttavuutta siihen osallistuneiden nuorten koulutuksellisen ja työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäisyssä, sillä niiden vaikutukset työllisyyteen sekä kansantalouteen ovat erittäin merkittävät.

1.1 Oppisopimuksen ennakkopaketti -hanke

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman Oppisopimuskoulutuksen ennakkopaketti -hankkeen toimenpiteet kohdistetaan nuorisotakuun piiriin lukeutuviin 16-25-vuotiaisiin nuoriin, jotka ovat vailla ammatillista peruskoulutusta (Seurakuntaopisto 2014). Hankkeen yksi tavoitteista on löytää ennakkopaketin aikana opiskelijalle oppisopimuspaikka, mutta päätavoite on ollut kehittää tutkimustulosten pohjalta uutta toimintamallia ammatillisen peruskoulutuksen valmentavaan koulutukseen.

Ennakkopaketin aikana nuori osallistuu ammatilliseen koulutukseen valmentavan ryhmän toimintaan, jossa häntä valmennetaan työelämään ja sen sääntöihin. Ennakkopaketilla työvalmentaja ohjaa nuorta ja auttaa työnhaussa sekä työnantajan kanssa käytävissä neuvotteluissa. Itse työnhaussa nuori saa ottaa vastuuta, mutta häntä autetaan työpaikan saamisessa. (Opi työtä tekemällä 2015.)

1.2 Hankerahoitus

Opetus- ja kulttuuriministeriö, OKM, jakaa tukea valtion nuorisomäärärahoista, jotka koostuvat pääosin veikkaus - ja raha-arpajaispeliä voittavista. Valtio jakaa tukea muun muassa nuorisotyötä tekeville järjestöille, kuntien nuorisotoimintaan, nuorten kulttuuri- ja työpaja-toimintaan, etsivään nuorisotyöhön, valtakunnallisille nuorisokeskuksille, lapsi- ja nuorisopoliitiikan kehittämisohjelman mukaisille kehittämissankkeille, nuorisotutkimukseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön. Lisäksi Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee erillisillä määrärahoilla ajankohtaisia hankkeita. Varoilla on tuettu esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyä, mediakasvatuksen kehittämistä ja kansainvälisiä hankkeita. (Opetus- ja kulttuuriministeriö.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi vuosille 2014 - 2015 yhteensä 4,8 miljoonaa euroa valtion avustusta Oppisopimuskoulutuksen ennakkopakettiin, jonka tavoitteena on kehittää ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen toteutusmuotoja niin, että niitä voisi käyttää oppisopimuskoulutukseen valmistavana ennakkopakettina. Tavoitteena on alentaa työnantajan sekä opiskelijan kynnystä tehdä oppisopimus ja lisätä oppisopimuskoulutukseen osallistuvien nuorten määrää. Avustus oppisopimuskoulutuksen ennakkopakettia varten myönnettiin 16:lle koulutuksen järjestäjälle, joista Seurakuntaopisto oli yksi. Avustus mahdollisti noin 1000 opiskelijan oppisopimuskoulutuksen ennakkopakettina. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi Seurakuntaopistolle valtionavustuksen 230 000 euroa käytettäväksi ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen toteutusmuotojen kehittämiseen niin, että sitä voisi käyttää alle 25-vuotiaille, vailla perusopetuksen oppimäärän suorittamisen jälkeistä tutkintoa oleville nuorille oppisopimuskoulutuksen valmistavana ennakkopakettina. (Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös 2014.)

1.3 Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakso

Oppisopimuksen ennakkopakettina yksi koulutusjaksoista on toteutettu Seurakuntaopiston Pieksämäen ja Järvenpään kampuksilla nimellä Ohjatusti Oppisopimukseen. Toteutus on ollut 20 opintoviikon laajuinen (1.8.2015 alkaen 30 osaamispisteen laajuinen) ja maksimissaan kuuden kuukauden mittainen. Valmistava koulutus on sisältänyt lähiopetusta noin 20 prosenttia ja työelämäjaksoja 80 prosenttia kokonaisajasta simuloiden näin oppisopimuskoulutusta. Koulutus on toteutettu kolmella eri suunnitelmalla:

1. Luokkamuotoisena polkuna, jossa kaikilla oli sama toteutusaika ja etenemissuunnitelma.
2. Yksilöllisenä etenemispolkuna, jossa kaikilla oli erillinen toteutusaika ja etenemissuunnitelma.
3. Edellisten välimuotoinen polku, jossa toteutusaika oli sama, mutta kaikille oli yksilöity etenemissuunnitelma.

Oppilaitosten muuta opetustarjontaa on käytetty yksilöllisten polkujen rakentamisessa ja erityisen tuen palvelut ovat olleet opiskelijoiden käytettävissä yhteistyökumppanin, ammatitopisto Validian kautta. Validia on tarjonnut sekä valmentavaa että kuntouttavaa opetusta ja ohjausta niitä tarvitseville. Mikäli valmistavan koulutuksen aikana on syntynyt oppisopimus työpaikan kanssa, opiskelija on siirtynyt suoraan oppisopimukseen, sillä tavoitteena on ollut alentaa sekä työnantajan että opiskelijan kynnystä solmia oppisopimus (Pastila-Eklund 2014).

2 Opinnäytetyön tavoitteet

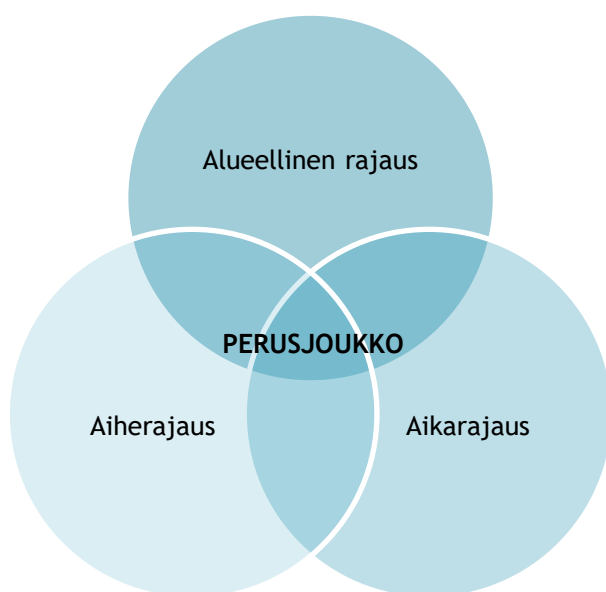
Koska opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena on ollut kartoittaa ministeriön Oppisopimuksen ennakkopaketti -hankkeen Ohjatusti Oppisopimuksen -koulutusjakson merkitystä koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisyssä, tutkitaan ensisijaisesti sitä, lisäksi koulutusjaksolle osallistuminen valmiuksia opiskelu- ja työelämässä sekä jatkuiko opintopolku hankkeen jälkeen, sillä nämä ovat erittäin merkittäviä tekijöitä syrjäytymisen ehkäisijöinä ja työllisyyden lisääjinä.

2.1 Tutkimusongelma ja tutkimuksen rajaus

Tutkimuskysymykseksi muotoutui yhden pääkysymyksen lisäksi kaksi täydentävää kysymystä:

- Vaikuttiko hankkeeseen osallistuminen koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisyyn?
Pääkysymys tulee vastaamaan hankkeen vaikuttavuuteen koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisijänä. Täydentävät kysymykset syventävät vaikuttavuuden todentamista.
 - Lisäkö hankkeeseen osallistuminen valmiuksia opiskelu- ja työelämässä?
 - Jatkuiko opintopolku hankkeen jälkeen?

Taideteollinen korkeakoulu (Virtuaaliyliopisto) neuvoo rajaamaan tutkimuksen objektiivisesti ja niin, ettei tutkija joudu arvailemaan kuuluuko jokin tapaus rajauksen sisään vai ei. Alla oleva kaavio havainnollistaa rajaamisen vaikeuden ja tavan, jolla rajaamista voi tarkentaa saadakseen aikaan perusjoukon jota tutkia.



Kuvio 1: Tulosten rajaaminen

Olen rajannut oman tutkimukseni aihealuetta näitä kolmea näkökulmaa ajatellen, jolloin olen saanut muodostettua objektiivisen perusjoukon:

Aiherajaus:

- Pääosassa ovat minun taitoni sekä näkökulma aiheeseen, koska työssä tutkitaan asiaa, joka liittyi silloiseen työhöni ja on siten hyvin ymmärrettävä aihealue.

Aikarajaus:

- Tutkimuksen tekemiseen käytettävissä oleva aika oli rajallinen, sillä hanke päättyi vuoden 2015 lopussa. Hankkeesta raportoitiin Opetus- ja kulttuuriministeriölle ja osaa tämän opinnäytetyön tuloksista käytettiin myös hankeraportoinnissa ja toisinpäin, joten myös opinnäytetyön tutkimuksen tuli olla valmis ennen hankkeen raportointia.

Alueellinen rajaus:

- Tutkimustyön tutkittavat olivat ainoastaan hankkeen opiskelijat. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa vain Oppisopimuksen ennakkopaketti -hankkeen Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjaksolle osallistuneiden opiskelijoiden saavutuksista ja hankkeen vaikutuksista heihin.

2.2 Tutkimuksen aikataulu

Kuten Hakala englanninkielisessä teoksessaan sanoo "The process can be planned" eli prosessia, joka tässä tapauksessa tarkoittaa opinnäytetyön tekemisen koko prosessia, voi ja pitääkin suunnitella sekä aikatauluttaa. Opinnäytetyön koko tutkimusprosessin hahmottelu, määrittely ja aikataulutus ovat usein opinnäytetyön kirjoittajan yksi suurimmista haasteista (Hakala 1998, 43-44).

Opinnäytetyön tiedonkeruuosuus tuli siis tehdä hankkeen keston puitteissa. Hanke päättyi vuoden 2015 lopussa, joten kaikki tutkimustyö ja tiedonkeruu oli tehtävä ennen koulutusjakson ja koko hankkeen päättymistä. Tämän jälkeen opiskelijat lähtivät omille teilleen eikä heitä pystytty enää velvoittamaan vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Laadullisen aineistonkeruun - havainnoinnin ja asiantuntijoiden käyttämisen - tuli tapahtua myös ennen päättymistä, sillä minun työni hankkeen työvalmentajana sekä koordinaattorina päättyi ja samalla mahdollisuus havainnointiin.

Sähköinen kysely toteutettiin marras-joulukuun 2015 vaihteessa, jonka jälkeen materiaalin kasaaminen ja analysointi alkoi. Määrällisen sekä laadullisen tutkimuksen analysoiminen valmistui tammikuussa 2016.

2.3 Tutkimusmenetelmät ja tiedonkeruu

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastatellaan valittuja yksilöitä, kuten omassa opinnäytetyössäni eikä satunnaista joukkoa, mutta toisaalta kysymysten muodoissa on eroja: kvalitatiivisen haastattelun perusmuoto on avoin kysymysaihe tai -teema, kun taas kvantitatiivisen haastattelun perusmuoto on strukturoitu kysymys. (Heikkilä 1998, 17.)

Kananen (2010, 43) kiteyttää tutkimusotteen soveltuvuuden pohtimisen myös siltäkin näkökantilta, että jotkut tutkimusotteet vain soveltuvat tietyille ihmisille paremmin kuin toisille. Määrällinen tutkimus etenee hänen mukaansa kuin juna, kun taas laadullinen tutkimus voi venyä ja sallia alkuun palaamisen. Laadullista tutkimusta pidetään hyvin joustavana tutkimustapana eikä sillä ole selvää etenemispolkua. Jos tutkija ei siedä epävarmuutta ja kirjoittaminen on vaikeaa, kannattaa valita kvantitatiivinen tutkimus kvalitatiivisen sijaan.

Tulen käyttämään opinnäytetyön tutkimuksessa sekä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, joka mahdollistaa tiedonkeruumuotona osallistuvan havainnoinnin sekä kvantitatiivista eli määrällistä tiedon tutkimista valitusta joukosta kyselyn muodossa. Omassa opinnäytetyössäni kysymykset ovat strukturoituja, joka viittaa kvantitatiiviseen tutkimustapaan, mutta koska opinnäytetyöni on myös tutkimus, joka on pääosin ilmiänsä pohdiskelevaa tekstiä, on tutkimusmenetelmänä siksikin kvalitatiivinen tutkimus (Uusitalo 1991, 79). Opinnäytetyöni keskittyy hankkeen määrällisen tiedon keräämiseen yhdistettynä osallistuvaan havainnointiin ja pohdintaan. Tutkimuksessa hyödynnetään osin jo valmiiksi kerättyä tietoa, kuten opintorekistereitä, mutta kyselytutkimus sekä havainnot kerättiin tutkimusta tehtäessä. Osallistuvassa havainnoinnissa tietojen kerääjä eli tutkija osallistuu itse sen ryhmän toimintaan, josta laadullisia havaintoja kerätään, ja koska tietoa kertyy paljon ja havainnot ovat hyvin erilaisia toisiinsa nähden, ei aineistoa ole järkevää muuttaa numeeriseen muotoon (Tilastokeskus Virsita).

Strukturoitu kysely tarkoittaa, että siinä on valmiit vaihtoehdot. Mieliipidekyselyissä käytetään asteikkoa, jonka ääripäät ovat täysin samaa mieltä ja täysin eri mieltä (taulukko 1). Käytettävissä on useimmiten 5-portainen tai 7-portainen asteikko. (Kananen 2010, 84-86).

pitää täysin paikkansa 6	pitää hyvin paikkansa 5	pitää melko hyvin paikkansa 4	pitää jonkin verran paikkansa 3	pitää harvoin paikkansa 2	ei pidä lainkaan paikkansa 1
-----------------------------------	----------------------------------	--	--	------------------------------------	---------------------------------------

Taulukko 1: Opinnäytetyössä käytetty 6-portainen mieliipidekysely

Kerään määrällisiä aineistoja käyttämällä olemassa olevia tietokannoista löytyviä tietoja, kuten opintorekistereitä, joista selviää esimerkiksi valmistuneiden ja keskeyttäneiden määrä sekä tieto oppisopimuksen solmimisesta tai oppilaitosmuotoiseen koulutukseen siirtymisestä. Lisäksi kerättiin tietoa mielipidekyselyllä, joka toteutettiin Webropol-ohjelmalla. Kyselyssä hankkeeseen osallistuneille yksilöille esitettiin strukturoituja kysymyksiä liittyen opiskelijan henkilökohtaiseen kehittymiseen, hyvinvointiin sekä oman paikan löytymiseen suhteessa yhteiskuntaan. Sama kysely toteutettiin sekä koulutuksen alkaessa että päättyessä, joten vertailuksi saatiin tilanne ennen hanketta ja sen jälkeen eli hankkeen mahdollinen vaikuttavuus.

Laadullinen aineisto taas koostuu koko hankkeen sekä koulutusjakson toiminnan kuvauksesta sekä oman työni tutkimisesta. Taanilan (2014) mukaisesti keräsin aineistoja osallistuvan havainnoinnin avulla, jota tein koulutuksen ajan höystettynä asiantuntijanäkemyksillä, joita keräsin niin ikään projektin aikana.

2.3.1 Menetelmätriangulaario

Yhdyn Kanasen (2010, 67) tekemään määrittelyyn siitä, että tilastollisten menetelmien käyttö tässä oppinäytetyössä aiheuttaa jonkin verran ongelmia liittyen tutkimuksen aineistojen suppeuteen sekä kohdejoukon pienuuteen. Vaikka voidaankin kerätä pienimuotoisia kysely- ja haastatteluaineistoja, niin havaintoyksiköiden ollessa liian vähäisiä, ei tieto riitä esimerkiksi tilastollisiin testauksiin. Siltikin määrällisiä tutkimusmenetelmiä voidaan käyttää laadullisten tutkimusmenetelmien tukena vahvistamaan eri lähteistä saatua näkemystä, sillä eri lähteistä kerätyillä pienillä tiedon osilla tulkintaan saadaan vahvistusta.

Määrällisen tutkimuksen rinnalla käytetään tilastotiedettä, jonka määritellään olevan yksikköjen muodostama joukko numeerisen tietoaineiston keräämiseen, analysointiin ja tulkintaan. Tilastotieteessä tarkastellaan niin sanottuja tilastoyksiköitä, jotka ovat joko konkreettisia, kuten ihminen tai abstrakteja, kuten vaikkapa vuorokausi. Perusjoukko tarkoittaa kaikkia tutkimuksen kohteena olevia tilastoyksiköitä, esimerkiksi tietyssä vesistöissä eläviä kaloja tai tietyssä maassa elävää kansaa. Jos tarkastelun kohteena on koko perusjoukko, puhutaan silloin kokonaistutkimuksesta. Näyte on perusjoukon osajoukko. Jos taas yksiköt on poimittu satunnaisesti, puhutaankin otoksesta. Näytteen tai otoksen perusteella tehdään johtopäätöksiä koko perusjoukosta. (Lehtinen & Niskanen 1997, 15.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää myös eri tietolähteitä, jolloin päästään erilaisien näkökulmien siivittämänä vahvempaan tulkintaan asiasta. Triangulaarion eli kolmiomittauksen käyttöä perustellaan sillä, että sen avulla saadaan monipuolisempi näkemys tutkimus-

kohteesta. Samalla se on yksi keino lisätä tutkimuksen luotettavuutta, sillä se on vahvistus samalle tutkimustulokselle eli tulkinnalle erilaisia näkökulmia yhdistäen.

Kanasen mukaan (2008, 39) näkökulmien yhdistäminen voidaan tehdä myös käyttämällä useampaa menetelmää samaan aikaisesti, jolloin puhutaan menetelmätriangulaariosta. Siinä voidaan yhdistää esimerkiksi laadullista ja määrällistä tutkimusotetta tai yhden metodin sisällä tapahtuvaa kyselyä ja havainnointia. Yksi esimerkki tästä voisi olla sähköinen strukturoitu kysymys valmiine vastausvaihtoehtoineen. Tällöin kvalitatiivinen aineisto toimii ikään kuin kvantitatiivisen aineiston pohjana haastattelulomakkeen kysymyksiä muotoiltaessa (Kananen 2008, 39.)

Käytän menetelmätriangulaatiota oman tutkimusaineistoni hankinnassa, sillä käytän useita tiedonhankintamenetelmiä, tässä tapauksessa sähköistä mielipidekyselyä, muuta määrällistä tietoa sekä osallistuvaa havainnointia. Tarkastelun kohteena on opintorekisterin mukainen perusjoukko hankkeeseen osallistuneita, joita tutkin tilastollisesti kokonaistutkimuksena. Mielipidekyselyssä vastanneita taas tutkin perusjoukon osajoukkona, sillä tutkimukseen eivät vastanneet kaikki, vaan vain osa kokonaismäärästä.

2.3.2 Kehittävän arvioinnin tutkimustapa

Kehittävä työntutkimus tai arviointi, ihan miten asia halutaan ilmaista, on ikään kuin lähestymistapa työn ja organisaation tutkimiseen sekä sen kehittämiseen eikä se ole sidoksissa mihinkään tiettyyn tieteenalaan, vaikkakin sitä käytetään paljon kasvatustieteissä. Kehittävän arvioinnin tutkimustavan teoria muodostaa yhdyslinkin yksilön ja yhteiskunnan välille. Tutkimustapaa voidaan kuvata toiminnan teorian muodoksi, joka soveltuu erityisesti työtoimintojen tutkimiseen. Teoria voidaan tiivistää niin, että kehittävä työntutkimus on muutosstrategia, jossa yhdistyvät tutkimus sekä käytännön kehittäminen ja koulutus, joka tähtää tutkimusten raportointiin sekä uusien toimintamallien syntyymiseen. Se on hyvin osallistava lähestymistapa, jossa työntekijä analysoi omaa työtään, tässä tapauksessa minä itse hankkeen työntekijänä. (Engeström 1998, 11-12.)

Uuden toimintamallin kehittäminen tarkoittaa samalla erilaisia korjauksia olemassa olevaan toimintamalliin, jolloin uusi toimintamalli on laadullisesti uusi kokonaisuus. Siinä tutkittua tietoa (haastattelut, havainnointi, kyselyt) analysoidaan uuden toimintamallin synnyttämiseksi. Uuden toimintamallin soveltaminen tarkoittaa, että tutkimuksen synnyttämät ideat ja suunnitelmat valjastetaan arkiseen käyttöön. Uuden toimintatavan vakiinnuttaminen ja sen arviointi vaativat uusien käytäntöjen suunnitelmallista jalkauttamista ja aktiivista käyttämistä. (Engeström 1998, 12.)

Räisänen (2009, 3) sanoo kehittävän arvioinnin olevan tulkinnallista analyysia, jossa toiminnalle asetettuja tavoitteiden saavuttamista eli vaikuttavuutta arvioidaan. Prosessin laadukkuutta, toiminnan järjestelmällisyyttä sekä suunnitelmien toteutumista tarkastellaan, samoin hankkeen laadukkuutta kehitetään ja opitaan tekemisistä sekä pyritään levittämään hyviä käytänteitä eteenpäin.

Ryymän kertoo (2014), että usein juuri hankkeiden toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa sovelletaan kehittävän arvioinnin periaatteita, joka tarkoittaa, että ensin tutkitaan toiminnan taustaa sekä tavoitteita, seuraavassa vaiheessa toimintaa tarkkaillaan osallistumalla ja havainnoimalla sitä itse sekä toteuttamalla kyselyitä, ja lopussa tutkitaan vaikutuksia ja arvioidaan sitä saavutettiin tavoitteet. Kehittävän arvioinnin merkitys korostuu nimenomaan juuri hankkeissa, sillä hankkeen toimintaa tulee arvioida toteutuneiden tavoitteiden ja suunnitelmällisuuden perusteella ja johtopäätöksiä täytyy syntyä siitä, miten kehitetty toimintamalli voidaan integroida myös johonkin toiseen ympäristöön (Räisänen 2009, 25).

Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa ei ole pyritty erityisen järjestelmälliseen tai millään tavalla erittelevään kehittävään arviointiin (Räisänen 2009, 9), kuten itse hanketyössä. Tutkimuksessa voidaan silti hyödyntää kehittävän arvioinnin periaatetta tutkimustulosten analysoinnissa ja havainnoissa itse hankkeesta syntyneiden kehittämisehdotusten ja tietojen pohjalta, koska olen itse ollut mukana hankkeen toiminnassa ja kehittämistyössä työskennelläni hankkeen nuorten työvalmentajana.

2.4 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyyden

Kananen (2010, 68-69) neuvoo, että luotettavuuskysymykset, reliabiliteetti ja validiteetti tulee varmistaa jo työn suunnitteluvaiheessa, sillä jälkikäteen luotettavuuden parantaminen on mahdotonta. Reliabiliteetti tarkoittaa saatujen tutkimustulosten pysyvyyttä, että vaikka tutkimus toistettaisiin, saataisiin samat tulokset.

Kananen (2010, 71) listaa luotettavuuskriteerit seuraavasti:

- arvoitus/dokumentaatio
- tulkinnan ristiriidattomuus/reliabiliteetti
- luotettavuus tutkitun kannalta/validiteetti
- saturaatio

Riittävä dokumentaatio opinnäytetyön tutkimuksen alusta saakka lisää tutkimuksen luotettavuutta: kaikki ratkaisut ja valinnat perustellaan tutkimuksen eri vaiheissa. Asiat dokumentoidaan eli säilytetään sellaisenaan. Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan myös saturaatiosta: jos kyseessä on ilmiö, johon liittyy useampia ihmisiä, on kysymys haastateltavien määrästä oleellinen. Uusia havaintoyksiköjä otetaan mukaan tutkittavaksi niin kauan, kuin niiden tut-

kiminen tuo jotain uutta. Jos vastaukset alkavat toistaa itseään, on saavutettu niin kutsuttu kylläntymispiste. Aineiston luetuttaminen taholla, jota aihe koskee, auttaa todentamaan tutkimuksen olevan luotettava tutkittavan kannalta. (Kananen 2010, 70.)

Opinnäytetyöni tutkimuksellisen lähestymistavan reliabiliteettiä saa vahvistusta tiedonkeruumenetelmän eli haastattelukysymysten toistamisena jo tutkimusvaiheessa: sama kysely toistetaan identtisenä ennen hanketta ja hankkeen päättyessä. Validiteetti eli oikeiden asioiden tutkiminen todentuu hankkeen vaikuttavuuden tutkimuksessa, sillä opinnäytetyö tutkii oikeita asioita ja aidossa tapahtumaympäristössä. Validiteettiä saa vahvistusta siitä, että opinnäytetyön lukee ja vastaanottaa opinnäytetyön tilaaja eli koulutusjakson järjestäjätaho. Dokumentoin kaiken aineiston, jota työssäni käytän, hyödynnän ja analysoin. Lisäksi käytän tietoa, joka on valmiiksi kerättyä eli tieto on jo olemassa, esimerkiksi koulutuksenjärjestäjän erilaisissa rekistereissä.

Luottamuksen takaamiseksi kaikki tutkimusmateriaalit tässä opinnäytetyössä käsitellään luotamuksellisesti ja opinnäytetyön aineistoja säilytetään asianmukaisesti. Mäkisen (2006, 120) neuvojen mukaan jokaisen tutkimukseen osallistuneen anonymiteetti on säilytetty, sillä henkilötietoihin liittyvät asiat säilyvät opintorekistereissä eikä minulla ole mitään tarvetta säilyttää tutkimuksen julkaisemisen jälkeen kenenkään henkilötietoja sisältäviä aineistoja.

3 Teoreettinen viitekehys

Tämän työn teoreettinen viitekehys on kasattu pääosin koulutuksen ja työllisyyden teorioista syrjäytymisen ehkäisijöinä. Lisäksi tutkitaan hieman johtamisen teoriaa, joka pohjustaa tutkijan omaa roolia koulutusjakson työvalmentajana ja erilaisuuksien johtajana.

3.1 Viitekehysten määrittely

Kananen (2010, 21) määrittää viitekehysten tarkoittavan sitä mitä aiheesta on aiemmin kirjoitettu. Aiempiin tutkimuksiin tutustuminen auttaa lukijaa ymmärtämään tämän hetkistä tutkimusta sekä vaikuttavuutta nykytilanteeseen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 258). Mikäli kirjoittaja siis haluaa onnistua kirjoittamaan laaja-alaisen ja kattavan viitekehysten, on aihealue tunnettava itse kunnolla. Oikeanlaisen näkökulman löytyminen on olennaista työn etenemiselle, joten kannattaa koota kasaan kaikki saatavilla oleva, oleellinen tieto. Selvennetyt käsitteet avartavat aihealuetta ja toimivat selittävinä tekijöinä lukijoille. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 34-35.)

Kananen (2010, 12-13) ohjeistaa miettimään tutkimusaiheen valintaa alan ja aiheen kautta, joka kiinnostaa itseä ja josta jo tietää jotain. Aiheen valinnassa auttavat opinnot, jotka tukevat aihetta, aiheen omakohtainen kiinnostavuus sekä jos alalta sattuu olemaan työkokemusta.

Oman tutkimusaiheeni valinta tapahtui juuri edellä mainittujen tekijöiden kautta. Opiskelen liiketaloutta, minua kiinnostaa nuorten syrjäytymisen ehkäisy kansataloudellisessa mielessä, jossa koulutus on yksi keskeisimmistä tekijöistä, ja lisäksi olen kiinnostunut ryhmien johtamisesta, ryhmädynamiikasta sekä itsensä johtamisesta. Lisäksi minulla on työkokemusta tutkimustyön alalta hanketyöntekijänä ja työvalmentajana.

3.2 Johtaminen

Johtamisen keskiössä on aina itsensä johtaminen, sillä johtajan tulee osata johtaa itseään, ennen kuin hän voi johtaa muita. Johtajalla täytyy olla hyvä itsetuntemus, jotta voi johtaa itseään. Ihmisten luontaista käyttäytymistä eri tilanteissa on kyettävä huomioimaan ja ymmärtämään, sillä vain siten pystyy ymmärtämään omaa toimintaansa. (Aarnikoivu, 2008 37-42.) Johtajan täytyy johtaa omana itsenään ja aidosti omien ominaisuuksiensa kautta. Nämä omat ominaisuudet määrittävät johtajan oman ihmiskäsityksen, joka ohjaa omaa johtajuutta usein tiedostamatta. (Piili 2006, 15.)

Itsetuntemus liittyy oleellisesti edellä mainittuun ihmiskäsitys-terminiin, sillä mitä parempi itsetuntemus johtajalla itsellään on, sitä paremmin hän onnistuu asennoitumaan erilaisiin ihmisiin. Oman itsetuntemuksen lähtökohtana on persoonallinen kasvu. Se taas tarkoittaa minäkäsityksen positiivista kehitystä, tervettä itsetuntoa ja sitä kautta muiden arvostusta. (Paasivara 2010, 16.) Jos ihmiskäsitys on esimerkiksi hyvin epäilevä, niin johtajuutta määrittää epäluottamus ihmisiin, joka saattaa näyttäytyä kyttämisenä ja luottamuspulana.

Johtamisen tutkimiseen on käytetty paljon aikaa ja vaivaa viime vuosina. Usein ajatellaan, että johtamisen mallit jollain tapaa muuttuvat jatkuvasti ja uusia malleja kehitetään koko ajan. Näin se ei kuitenkaan ole, sillä johtamisen perusasiat eivät ole muuttuneet, vaan eri painotukset ja näkökulmat niihin vaihtelevat (Piili 2006, 14).

Johtajan pitää osata johtaa erilaisia yksilöitä niin, että he sitoutuvat toimimaan ryhmän lisäksi yksilöinä. Johtajan tulee tiedostaa, hyväksyä ja hyödyntää ryhmänsä erilaisuus. Erilaisuuden ymmärtäminen lähtee aina johtajan huomion kiinnittämisestä omaan tapaansa toimia ja ajatella, sillä erilaisuuden ymmärtämisen lähtökohtana on itsetuntemus ja itseymmärrys, joka antaa pohjan ryhmätyökykyjen kehittymiselle ja arvioinnille. Ryhmän vetäjän tehtävänä on saada ryhmä toimimaan tavoitteiden saavuttamiseksi, vaikka yksilöillä olisikin hyvin erilainen tapa toimia ryhmässä. (Aarnikoivu 2008, 63-67.) Johtaminen on siis ennen kaikkea ihmisten johtamista, joka on samalla johtamisen yksi suurimmista haasteista, sillä toisin kuin numerot, ihmiset eivät aina toimi kovin rationaalisesti.

3.3 Epäjohtaminen

Varsinkin nuorten kanssa toimiessa huomaa, että johtamisen täytyy muuttua hierarkisesta ja numerojohtamisesta inhimilliseen ja yksilökeskeiseen johtamiseen, jonka keskiössä on ihminen ja dialogi, jotta saadaan mitään kehitystä aikaiseksi. Uusi työelämää pikku hiljaa valloittava sukupolvi z, joka on syntynyt vuoden 1990 jälkeen, paukuttaa omat mielipiteensä suoraan ja säälimättä, oli se johtajien kannalta miten epämukavaa hyvänsä. (Tienari & Piekkari 2011, 33.) Tätä kutsutaan epäjohtamiseksi, sillä z-sukupolvi ei halua, että heitä varsinaisesti johdetaan niin, miten heitä vanhemmat johtamisen käsittävät, vaan rennosti ohjaten eli epäjohtajamaisesti.

Tienari ja Piekkari (2011, 104-106) ovat tyypitelleet uudenlaisen epäjohtajuuden seuraavasti:

- Esimerkkijohtajuus, jossa laumat seuraavat esimerkkejä, joilta ammentaa voimaa ja viisautta.
- Vertaisjohtajuus, jossa taidot, kannustaminen, uskottavuus ja houkuttelu ovat vahvasti edustettuna.
- Kapellimestarointi, jossa johtaja ymmärtää milloin puikkoa on heilutettava ja milloin puikko siirretään toiselle.
- Pulpahteleva johtajuus, jossa eri yksilöt näkevät mahdollisuuden ja heillä on intohimoa viedä asia eteenpäin.
- Jaettu johtajuus, jossa huomio siirtyy kokonaan yksilöistä vuorovaikutukseen.
- Vaihtuva johtajuus, jossa johtajuus kiertää erilaisten roolien kautta.

Olen peilannut johtamisen teorioita omaan rooliini, koska toimin ryhmän työvalmentajana havainnoiden samalla itse kohderyhmän toimintoja. Johtamisen teoriassa pohditaan itsensä johtamista, itsetuntemusta, ihmiskäsitystä ja niiden kautta ryhmien eli ihmisten eli erilaisuuksien johtamista. Työvalmentajan työssä nämä kaikki ulottuvuudet täytyi valjastaa käyttöön, sillä koko työ perustui ihmisten ja nimenomaan z-sukupolven erilaisuuksien ymmärtämiseen ja omalla persoonalla ohjaamiseen.

Vertaisenaan kohtelemisen, kuuntelemisen ja käymällä aitoa dialogia, mutta kuitenkin tarvittaessa viimeisen sanan sanominen tuntui toimivan parhaiten nuorten epäjohtajuudessa. Nuorten kunnioitus ja tietynlaisen auktoriteetin ansaitseminen tapahtui ainoastaan luottamuksen kautta. Ilman omaa laaja-alaista ja erilaisuutta hyväksyvää ihmiskäsitystäni en olisi voinut toimia ryhmän nuorten toimintojen edistäjänä, tukijana ja kehittäjänä. Ja ilman oikeanlaista tukea nuorten positiivinen käsitys itsestä ja heidän itsensä johtamisen taidot sekä näkymä tulevaisuuden yhteiskunnan jäsenenä saattaisi jäädä kokonaan syntymättä.

Koskisen (2002, 12) kertoman mukaan nuorisoalan työntekijöiden suusta kuullaan usein, että asioita pitäisi kysyä enemmän nuorilta, mutta kysyminen ja vallan antaminen ovat kuitenkin kaksi eri asiaa. Mielipiteitä pitää ja on hyödyllistä kysyä ja ottaa huomioon, mutta aikuisten tehtävänä on tehdä ratkaisut ja johtopäätökset. Näin ollen nuorten ja aikuisten keskinäinen vuorovaikutus on paras kombinaatio saada aikaan tuloksia, jotka vastaavat ajankohtaisiin haasteisiin.

Tätä vuorovaikutusta olen käyttänyt työssäni ja oma johtajuusosaaminen on kehittynyt työvalmentajaroolin aikana voimakkaasti. Olen aiemminkin toiminut ryhmänvetäjänä, mutta en koskaan näin nuorten enkä koskaan näin erilaisen ryhmän luotsaajana. Roolini on ollut tukea ja vahvistaa nuoria eli lisätä heidän itsensäjohtamiskykyä sekä työelämätietoutta. Olen pyrkinyt omalla esimerkilläni lisäämään nuorten ymmärrystä itsensäjohtamisen taidosta, jotta opiskelija ymmärtäisi oman arvokkaan, mutta myös vastuullisen roolinsa yksilönä sekä yhteiskunnan jäsenenä.

3.4 Nuorten syrjäytyminen

Jos mietitään syrjäytyneitä tai niitä nuoria, jotka ovat vaarassa syrjäytyä, kohderyhmään kuuluvat silloin kaikki alle 30-vuotiaat. Lasten ja nuorten ongelmat kehityksen eri vaiheissa ovat hyvin erilaisia eikä nuorten syrjäytymiselle ole löydettävissä yhtä kollektiivista määritelmää. Tästä syystä syrjäytymisen ehkäisykin on osoittautunut erittäin haasteelliseksi tehtäväksi, vaikka sitä on yritetty useilla eri hallinnonaloilla sekä niiden yhdistelmillä (Edilex 2014).

Ongelmina on ollut sekä toimenpiteiden kokonaiskuvan ja koordinoinnin puute että ehkäisevien toimenpiteiden taloudellisten tukien hajanaisuus. Myöskään ehkäisevien toimenpiteiden vaikuttavuudesta ei ole vielä riittävästi tietoa, joka olisi relevanttia ja kestäisi vertailun. Asiantuntijoiden määritelmän mukaan ”syrjäytyminen on ajautumista yhteiskunnassa tavantomaisena pidetyn elämäntavan ja -laadun ulkopuolelle sekä ulosjäämistä yhteiskunnan perusinstituutioista: työmarkkinoista, koulutuksesta, perheestä, ystävistä ja yhteiskunnallisesta osallisuudesta.” (Edilex 2014.)

Syrjäytymisen keskeisimmät tekijät ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat, perhesuhteisiin ja huono-osaisuuteen liittyvät tekijät, palveluiden saatavuuden ja löytämisen puutteet, vain peruskouluasteen suorittaneiden nuorten työllistymisvaikeudet, ennalta ehkäisevän toiminnan niukkuus sekä tiedonkulkuongelmat eri tahojen välillä. (Edilex 2014.)

Myrskylä määrittelee (2012, 1) syrjäytymisen liittyvän kaikkiin niihin 15-29-vuotiaisiin nuoriin, jotka ovat kokonaan työvoiman ulkopuolella. Se tarkoittaa, että he eivät ole hakeutuneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. Näitä nuoria on noin 32 500. He ovat nuoria, jotka eivät esiinny yhdessäkin tilastossa ja näiden ulkopuolisten nuorten paikantamisella on jo kiire.

Ehkäisy syrjäytymistä vastaan tapahtuu nostamalla nuoria takaisin työmarkkinoille nimenomaan koulutuksen avulla, sillä ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista 80 prosenttia ei tule myöhemminkään ikinä suorittamaan perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä kauemmin nuoren syrjäytyminen siis jatkuu, sitä pienemmäksi käy koulutuksen suorittamisen todennäköisyys ja sitä epätodennäköisempää on heidän työllisyytensä lisääntyminen myöhemminkään.

Heikko-osaisuuden on tutkimusten mukaan huomattu ikään kuin periytyvän eli syrjäytyminen saattaa herkästi jatkua seuraavassakin sukupolvessa. Tällä hetkellä syrjäytyneinä olevien nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin täysin työelämän ulkopuolella. Vanhempien sosioekonomisen taustan lisäksi syrjäytymiseen näyttäisi vaikuttavan myös vanhempien koulutuksellinen taso. Syrjäytymisen vaarassa olevien nuorten itseistä vain noin puolella on perusasteen koulutus ja 40 prosentilla ammattikoulututkinto. Koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten äideistä 85 prosentilla on ainoastaan perusasteen tai keskiasteen koulutus. (Myrskylä 2012, 7.)

Minulle hankkeen aikana syntyneet havainnot mukailevat hyvin edellä mainittujen syrjäytymisen riskitekijöiksi mainittuja teemoja. Lähes kaikkia hankkeessa mukana olleita nuoria yhdistää huono itsetunto ja tuen puute. Havainnon mukaan tämä puute on esiintynyt joko kotona tai koulussa tai molemmissa. Kouluasteella ongelmien, joko koti- tai koulu- tai niiden yhdistelmien, kasauduttua nuori on saanut pääosin negatiivista palautetta omasta osaamisestaan ja jopa omasta persoonastaan, jolloin omiin kykyihin uskominen on alentunut, joka taas on johtanut alisuoriutumiseen eli yrittämisen puutteeseen.

Periytynyt syrjäytyminen näkyy niin ikään myös osallistujajoukossa, sillä useampi tutkittavista on työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella jo toisessa polvessa eikä opiskelun tai työn teon mallia kotoa ole koskaan saatu. Suurelle osalle nuorista vanhempien palkkapäivää tarkoittaa sosiaalistuomiston tuenmaksupäivää eivätkä he käsitä, että työtä kannattaa tehdä, jotta saisi rahaa elämiseen ja jotta elämä olisi mielekästä.

Ongelmien kasauduttua varsinkin juuri peruskoulun päättämisen ja jatkokoulutuksen kanssa samaan aikajanaan saattaa aiheuttaa koulutuksen ulkopuolelle jäämisen ja sitä kautta syrjäytymisen työelämän ulkopuolelle. Mitä nopeammin nuori saadaan johonkin peruskoulun jälkeiseen opiskeluun tai jonkin toiminnan pariin, sitä varmemmin syrjäytymistä voidaan ehkäistä.

3.5 Syrjäytymisen vaikutukset

Nuorten syrjäytyminen johtaa kansantaloudellisiin menetyksiin, sillä se kasvattaa julkisen talouden menoja ja niukentaa verotuloja. Valtiontalouden tarkastusvirasto on todennut, että

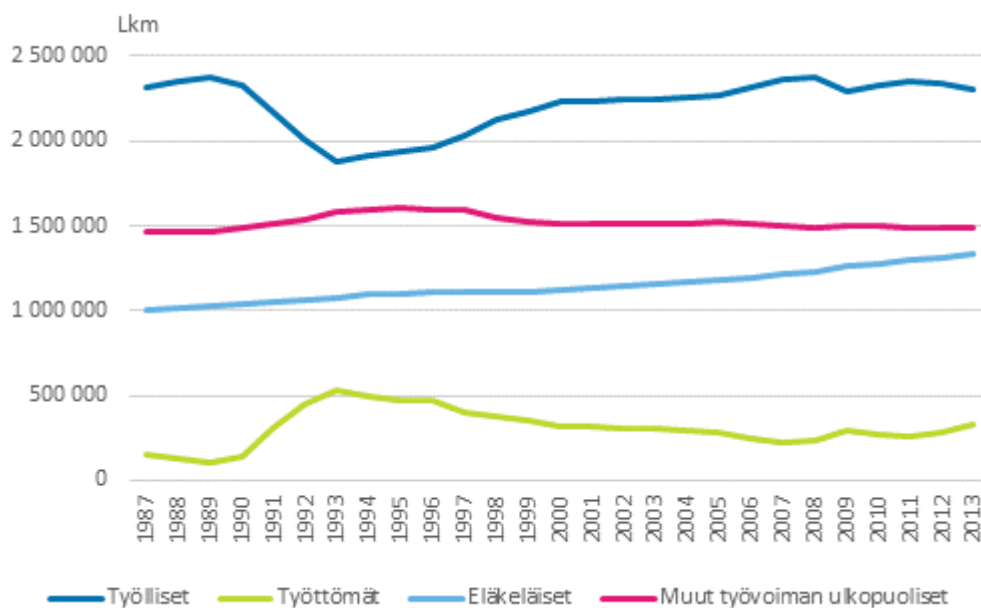
nuoren syrjäytyminen pysyvästi pois työmarkkinoilta johtaa noin miljoonan euron kustannuksiin yhteiskunnalle siihen mennessä, kun henkilö täyttää 60 vuotta. Samaisen laskelman mukaan vuosittainen kustannus yhteiskunnalle on suunnilleen 25 000 euroa per syrjäytynyt henkilö. Virasto arvioi, että syrjäytymisen kokonaiskustannukset ovat näin ollen miljardiluokkaa. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007.)

Tutkimustulokset osoittavat, että investoinnit lapsiin ja nuoriin ovat poikkeuksetta kansantaloudellisesti kannattavia mitattuna sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä (Edilex 2014). Kaiken toiminnan, joka pyrkii ehkäisemään nuorten syrjäytymistä, voidaan laskea olevan taloudellisesti kannattavaa. Syrjäytyminen on taloudellisen katastrofin lisäksi aina myös inhimillisesti tuhoisa tapahtuma (Vantaan huoli: sadat "piilossa" olevat nuoret tavoittamatta 2015).

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen arvioima hinta syrjäytymiselle kertyy niin ikään koko työiän ajalta ja on niinkin korkea kuin 1,5 miljoonaa (Vantaan Sanomat 2015). Summaa kasvattaa vielä saamatta jääneiden verotulojen lisäksi nuoren tarvitsemat erilaiset tukitoimet ja erityispalvelut (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007). Arviot poikkeavat hieman toisistaan riippuen laskentatavasta, mutta yhtä kaikki syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle liikaa.

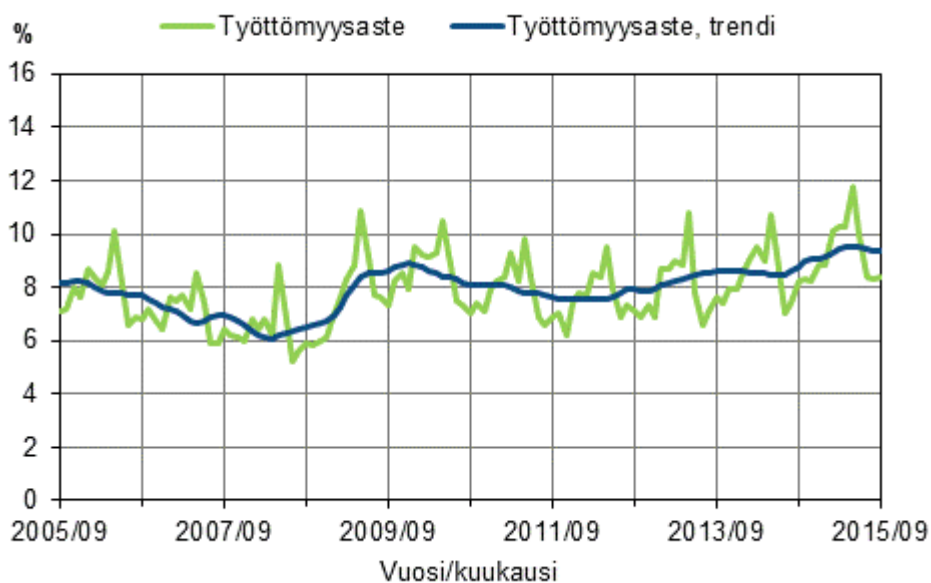
Koska syrjäytymisen maksaa yhteiskunnalle koko ajan lisää, on siihen kiinnitetty yhä enemmän huomiota ja sen ennaltaehkäisyä on tehostettu. Syrjäytyminen työllisyyden ulkopuolelle ei ole pelkästään kustannuskysymys, vaan siihen liittyy lisäksi työvoiman saatavuusnäkökulma. Tulevaisuudessa on ensiarvoisen tärkeää, että kaikilla ikäluokilla on valmiudet työelämään, sillä työkäisen väestön määrä vähenee radikaalisti seuraavat vuosikymmenet ennen kuin se alkaa taas nousta. (Nuori putoaa putkesta - lasku 1,2 miljoonaa 2011.) Tästä käytetään nimitystä huoltosuhte.

Tilastokeskus on tutkinut (kuvio 2), että vuonna 2013 sataa työssäkäyvää kohden oli 137 henkilöä, jotka eivät käy työssä. Vuotta aiemmin lukumäärä oli 132 henkilöä. Huoltosuhte on siis heikentynyt edellisestä vuodesta viidellä. Taloudellinen huoltosuhte lasketaan niin, että jaetaan työttömien, eläkeläisten ja muiden työvoiman ulkopuolella olevien määrä työllisten määrällä. Saatu luku kerrotaan sadalla. Taloudellisen huoltosuhteen lasku on siten positiivinen ja sen nousu negatiivinen asia. (Tilastokeskus 2015.)



Kuvio 2: Väestön pääasiallinen toiminta vuosina 1987-2013 (Tilastokeskus 2011)

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan (kuvio 3) työttömiä oli vuoden 2015 syyskuussa 225 000 ja työttömyysaste oli 8,4 prosenttia ikäluokissa 15-74 -vuotiaat. Nuoria 15-24-vuotiaita oli yhteensä 642 000. Heistä työllisiä oli 242 000 ja työttömiä 53 000. Nuorten yhteenlaskettu työvoima, sekä työlliset että työttömät, oli siis 295 000. Nuorten 15-24-vuotiaiden työttömyysaste oli syyskuussa 17,9 prosenttia eli sama kuin vuotta aiemmin. Nuorten työttömyysasteen trendi oli 22,1 prosenttia. (Tilastokeskus 2015.)



Kuvio 3: Työttömyysaste ja työttömyysasteen trendi 2005/09-2015/09, 15-74-vuotiaat (Tilastokeskus 2015)

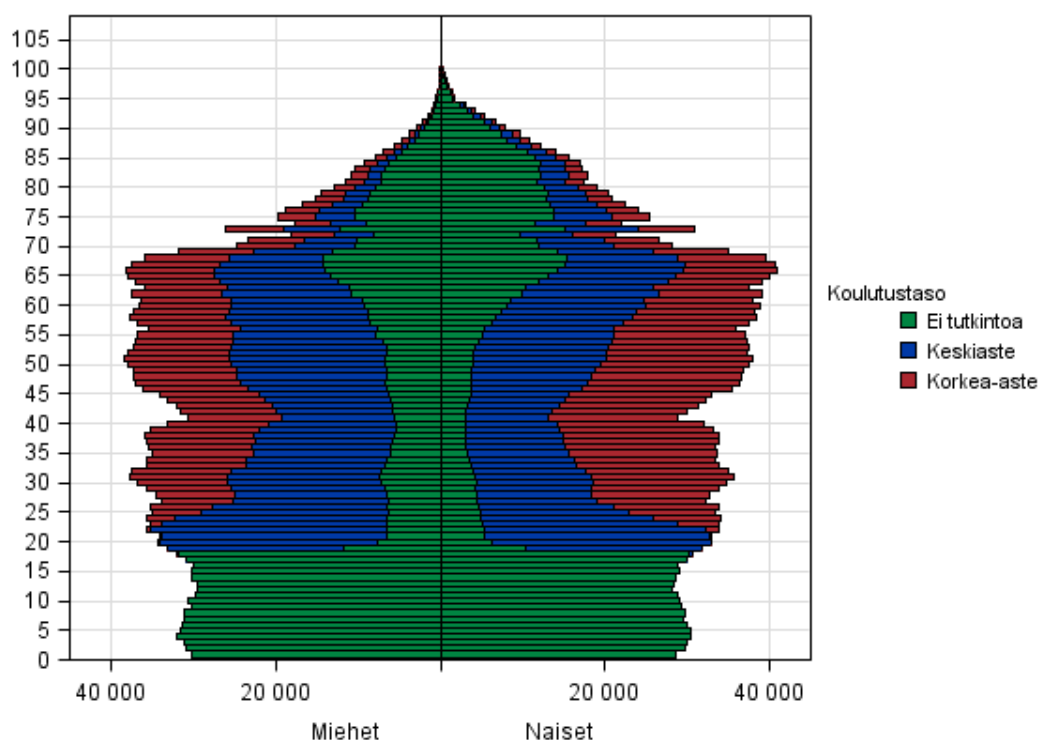
3.6 Koulutuksellinen syrjäytyminen

Nuorten koulutus nähdään yhtenä tärkeimpänä nuorten syrjäytymisen ehkäisyn keinona. Sosiaalipolitiikan keskeisiä teemoja koko 2000-luvulla, sekä kansallisella että EU-tasolla, on ollut nuorten syrjäytymisen ehkäisy, ja koulutuksellinen syrjäytyminen on yksi merkittävin nuorten syrjäytymisen muodoista. Syrjäytymiskeskustelussa on kiinnitetty vasta 2000-luvun alussa huomiota nuoriin ja lapsiin, sillä ennen tätä syrjäytymistä pidettiin lähinnä aikuisten ongelmana. Nuorten syrjäytyminen nähtiin periytyvänä ongelmana, joka jäi yhteiskuntapoliittisesti melko vähälle huomiolle.

Lämsän (2009) nykytutkimusten mukaan nuorten syrjäytymistä ei ole perusteltua rajata pelkästään yksilön moniongelmaisuuteen tai ole perusteltua puhua syrjäytyneistä nuorista, vaan meillä on nuoria, jotka ovat syrjäytymisvaarassa ja tarvitsevat sosiaalista vahvistamista, jolloin syrjäytyminen ei jää pysyväksi tilaksi. Koko yhteiskuntaa mietityttävä kysymys on nuorten erilaisiin ongelmiin liittyvät uhkakuvat ja pelko elämän sivuraiteelle joutuneiden nuorten tulevaisuudesta.

Ongelmat koulussa tai jättäytyminen toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle, joko kouluun hakemattomuuden tai koulun keskeyttämisen takia, nähdään lisäävän nuoren riskiä syrjäytymiseen, sillä koulutuksen jääminen pelkästään peruskoulutuksen varaan tuntuu lisäävän nuoren työttömyysriskiä. Peruskoulun ja toisen asteen välinen siirtymävaihe tuntuisi olevan erityisesti syrjäytymiseen altistava ikävaihe. Syynä nähdään erilaisten muutoksien kasaantuminen melko lyhyelle ajalle. Niin sanottuun normaaliin kehitykseen kuuluu peruskoulusta siirtyminen jatkokoulutuksen pariin ja siitä työelämään sekä kenties samaan aikaan tai vähän myöhemmin myös siirtyminen lapsuudenkodista itsenäiseen asumiseen. Lisäksi nuoren elämässä saattaa samaan aikaan tapahtua suuria yksilöllisiä muutoksia perhetilanteessa tai suhteessa kavereihin. Nuoruusikä nähdään kehityksessä eräänlaisena pullonkaulana: jos pullonkaulaan ahtautuu liikaa tavaraa lyhyen ajan sisään, niin se tukkeutuu. (Lämsä 2009.)

Vuonna 2014 (kuvio 4) ainoastaan perusasteen suorittaneita 20-29-vuotiaita oli 115 816 kappaletta, joka vastaa 17,0 prosenttia koko ikäluokasta. Miehistä perusasteelle jääneitä oli 19,0 prosenttia ja naisista 14,9 prosenttia. Alimmillaan perusasteen varassa olevien osuus oli 2000-luvun alussa, jolloin osuus oli jopa 16,4 prosenttia.



Kuvio 4: Väestö koulutusasteen, iän ja sukupuolen mukaan 2014 (Tilastokeskus 2015)

Myös nuorten ammatinvalinta on muuttunut parin viime vuosikymmenen aikana monitahoiseksi ja hyvin haasteelliseksi tehtäväksi. Aiemmin ammatti saattoi periytyä isältä pojalle ja äidiltä tyttäreille, sillä aiemmin opettajien lapsista tuli luultavasti opettajia, juristien lapsista juristeja eikä maanviljelijän pojallakaan ollut vaihtoehtona kuin kotitilalla jatkaminen. Nykyäänkin jotkut nuorista seuraavat vanhempiensa ammattipolulla siksi, että pienestä lähtien heidän saamansa kokemus ja malli ovat opettaneet, minkälaista kyseisellä alalla työskentely on eikä alavalinnassa koeta niin paljon ikäviä yllätyksiä.

Useimmat nuorista joutuvat kuitenkin valitsemaan itse ja ilman mallia. Koulutusurien risteysvaiheissa on tehtävä valintoja ja päätettävä, mihin suuntaan mennä. Jotkut nuorista löytävät oman polkunsä hyödyntämällä omia ominaisuuksiaan ja kykyjään, mutta osalle nuorista valintojen tekeminen ei ole ollenkaan yksinkertaista. Vaikeinta oman koulutuspolun valinnassa on niillä nuorilla, joille lähipiirin tuki on ollut vähäisintä eikä omia kykyjä tai ominaisuuksia ole pystytty havaitsemaan. (Lämsä 2009.)

3.7 Koulutuksellisen syrjäytymisen ennaltaehkäisy

Koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisyssä avainasemassa on Lämsän (2009, 4) mukaan nuoren ohjaus ja tuki sekä yksilöllisten tarpeiden, mutta myös edellytysten huomioon ottaminen sopivan alan valinnassa tai ylipäätään toimimisesta tietyissä tilanteissa. Peruskoulun jälkeisten

opintojen pohtiminen ja suunnittelu kannattaa aloittaa jo aikaisessa vaiheessa, varsinkin jos soveltuvan koulutusalan löytäminen on vaikeaa tai opiskelija tarvitsee keskimääräistä enemmän tukea opinnoissaan. Eritasoisten oppilaiden oppimistavoitteet saattaisivat olla hyvin saatavissa hieman erilaisissa oppimisympäristöissä tai erilaisilla opetusmenetelmillä.

Moni erityisen tuen tarpeen opiskelija onnistuisi suoriutumaan ammattiopinnoistaan työvaltaisessa koulutuksessa tai koulutuksessa, jossa hyödynnetään muutoin toiminnallisia opetusmenetelmiä eikä pelkkää teoriaa. Erityisen tuen tarpeen syitä voivat olla esimerkiksi vammainen, oppimisvaikeudet, psyykkiset tai sosiaaliset ongelmat tai erilaiset sairaudet. (Lämsä 2009, 4.)

Alan valinnan jälkeen seuraava haasteellinen vaihe koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisyssä on opintojen menestyksekkäs hoitaminen ja niissä eteneminen. Päästäkseen opinnoissaan eteenpäin opiskelija tarvitsee arvioivaa palautetta, jossa hänelle kerrotaan onnistumisista sekä haasteista, joissa häntä tulee tukea. Aikuisen antamalla palautteella on valtava merkitys siihen, millaisina nuori näkee omat nykyiset ja tulevat mahdollisuutensa. (Lämsä 2009, 5.)

Koska koulutuksellinen syrjäytyminen on lisääntynyt, on myös nuorisotyöttömyys kasvanut. Ongelmaan vastattu useilla työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä: vuonna 2005 käynnistetyn nuorisotakuun tavoitteena oli lopettaa nuorten työttömyysjaksot nopeasti ja lisätä nuorten aktiivointia (Edilex 2014). Kaikki ennaltaehkäisevät toimenpiteet pyrkivät lisäämään ja vahvistamaan nuorten mahdollisuuksia itsenäiseen elämään, joka taas estää nuoria syrjäytymästä, joka taas suuremmissa mittakaavassa on yhä laajeneva kansantaloudellinen ongelma Suomessa.

Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakso pyrki osaltaan ehkäisemään koulutuksellista syrjäytymistä tarjoamalla matalan kynnyksen väylän niille, jotka eivät ole syystä tai toisesta päätyneet peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Osa opiskelijoita tuli suoraan peruskoulusta, vailla työelämäkokemusta ja osalla taas oli jo hieman työkokemusta, mutta useita kesken jääneitä opintoja. Kaikkia nuoria yhdisti kuitenkin halu edistää omaa tilannettaan ja tulevaisuudessa työllistymistä ja olivat siksi hakeutuneet koulutukseen.

Koulutuksessa pyrittiin tukemaan ja vahvistamaan elämänhallintaa, työelämätietoutta ja oppimisen erilaisia keinoja sekä antamaan onnistumisen kokemuksia työelämän mahdollisuuksista työssäoppimisjaksoilla (Kielitohtori) ja lähiopinnoissa. Näillä eväillä työkokemuksen puutteesta kärsivät nuoret saivat työkokemusta ja koulutuksensa aiemmin kesken jättäneet saivat positiivista palautetta tekemisistään ja tietoa oppimisen eri tavoista, jotta kykenisivät saattamaan kesken jääneet opinnot menestyksellä päätökseen.

Nuoret itse kokevat valtion ennalta ehkäisevien toimien tarjoavan lisää mahdollisuuksia ja parantavan nuorten asemaa, mutta näkivät toiminnoissa myös paljon kehitettävää. Nuorten näkemyksen pääsevät esille muun muassa Onnistunut Nuorisotakuu -hankkeen loppuraportissa (Ervamaa 2014, 7), jossa nuoria haastatteleamalla on saatu palautetta nuorisotakuun toivuudesta. Nuoret mainitsevat esimerkkeinä hyvistä toiminnoista työpajatoiminnan, etsivän nuorisotyön sekä erilaiset nuorten työllistymistä edistävät hankkeet, kuten Oppisopimuksen ennakkojaksot. Erityisen positiivista näissä hankkeissa oli nuorten saama yksilöllinen ohjaus sekä tuki. Kaikkia hankkeiden toimenpiteitä yhdistää se, että niiden toiminnan vaikutuksilla pyritään lisäämään nuorten omaa motivaatiota, aktiivista toimijuutta ja luottamusta yhteiskuntaan.

4 Tutkimustulokset

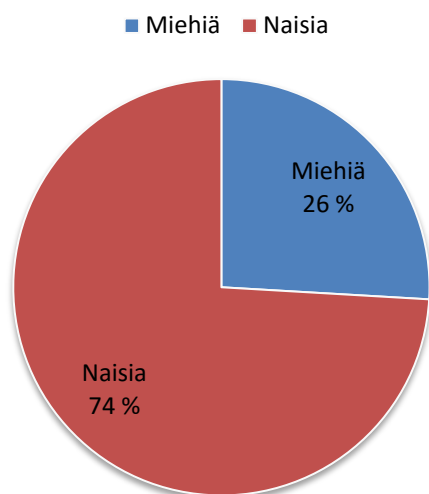
Tässä luvussa esitellään sekä määrälliset että laadulliset tutkimustulokset sisältäen havainnoimalla kerätyn aineiston, niiden analysointi sekä yhteenveto. Tutkimustulosten käsittely ja analysointi tapahtuu kuvailun avulla. Yritän käyttää mahdollisimman kuvaavia ja visuaalisesti ymmärrettäviä taulukoita aineistojen esittämiseen ja aineistot sekä havainnot avataan myös sanallisesti. Ensin esitellään tutkimuksen tutkittavat, sen jälkeen määrälliset ja laadulliset tulokset yhdessä havaintojen kanssa sekä lopuksi yhteenveto ja omat pohdinnat.

Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakson osallistuneiden kokonaismäärä on ollut 27 nuorta (taulukko 6) ja heidän sukupuolijakaumansa 20 tyttöä ja 7 poikaa. Tarkastelun kohteena oleva perusjoukko käsittää siis 27 tilastoyksikköä, joten voidaan puhua kokonaistutkimuksesta määrällisen tutkimuksen kohdalla. Koulutukseen osallistuneiden ikähaarukka on ollut 16-25 vuotta. Kohderyhmän sukupuolijakauma (kuvio 6) ja ikäjakauma (kuvio 7) on havainnollistettu prosentuaalisesti.

<i>Sukupuoli</i>	<i>Määrä</i>
<i>Miehiä</i>	7
<i>Naisia</i>	20
<i>Yhteensä</i>	27

Taulukko 2: Osallistuneiden kokonaismäärä

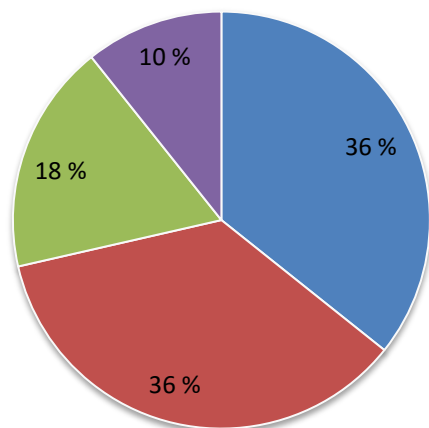
Sukupuoli



Kuvio 5: Sukupuolijakauma

Ikäjakama

■ 16-17 v. ■ 18-19 v. ■ 20-21 v. ■ 22-24 v.



Kuvio 6: Ikäjakama

4.1 Havainnoimalla kerätyt tulokset

Olen tehnyt osallistuvaa havainnointia työssäni hankkeen koordinoijana ja työvalmentajana arkisissa työtilanteissa opiskelijoiden ja hankkeen muiden asiantuntijoiden, kuten lehtoreiden, kouluttajien sekä työharjoittelupaikkojen ohjaajien kanssa. Näiden havainnointien tuloksena on syntynyt seuraavanlainen lista koulutuksellisen syrjäytymisen mahdollisista riskitekijöistä hankkeeseen osallistuvien nuorten kohdalla:

1. Ikä, kokemattomuus ja taidon puute

Alle 18-vuotiaalle työssäoppimispaikan saaminen saati oppisopimuksen solmiminen on vaikeaa, sillä heillä ei ole kokemusta työelämästä, vaan työnantajan pitää opettaa työnteon perusasioita. Moni työnantaja kokee tämän aikaa vieväksi ja haasteelliseksi ja ottaisivatkin harjoittelijaksi mieluummin jo vähän työkokemusta omaavan.

Joillakin aloilla lainsäädäntö tai alan omat sopimukset saattavat tulla vastaan. Esimerkiksi eläinhoitoalan tai lävistysalan työpaikoissa pitää yleisimmin olla täysi-ikäinen, jotta saa ylipäätään toimia kyseisessä työssä. Eläinsuojeluyhdistykset olisivat mieluummin ottaneet harjoittelijoita, koska toiminta perustuu muutenkin vapaaehtoisuuteen, mutta yhdistyksen säännöt määräävät, että työntekijä pitää olla täysi-ikäinen. Lävistäjän ja tatuoijan ammateissa tulee niin ikään hyvän tavan mukaisesti olla täysi-ikäinen. Lainsäädäntö ei varsinaisesti tätä määritä. Tällä alalla myös teoriaopintojen saamisen vaikeus ohjaa oppisopimuksen syntymistä, sillä kukaan ei oikein tuntunut tietävän mistä lävistäjä tai tatuoija voisi saada teoriapohjaisen opetuksen.

Voimassa oleva korotettu koulutustuki 9. ja 10. luokilta päässeille tuntuu kiinnostavan työnantajia. Kolme viidestä solmitusta oppisopimuksesta syntyi korotetun koulutustuen avulla. Työnantaja saa siinä korotettua tukea palkkaamalla oppisopimuskoulutukseen juuri peruskoulusta päässeän nuoren. Tässä toiminnassa väliinputoajina ovat tähän ryhmään kuulumattomat, yleensä 17-vuotiaat tai sitä vanhemmat, sillä palkkatuen kiristetyt saantikriteerit ja tuen loppuminen kesken vuotta 2015 aiheutti ainakin kolmen oppisopimuksen estymisen tai ainakin siirtymisen tulevaisuuteen, vaikka työpaikoilla muutoin olisi ollut tarvetta lisätyövoimalle. Palkkatuki tarkoittaa rahallista lisätukea työnantajalle työttömän palkkaamiseksi oppisopimus pohjaiseksi työntekijäksi.

Nuoren oma henkilökohtainen lähtökohta vaikuttaa oleellisesti työssäoppimispaikan ja oppisopimuspaikan sekä ylipäätään jatkoväylän löytymiseen. Peruskoulusta juuri päässeet eivät ole vielä irrottautuneet oppivelvollisuuden tunteesta eli eivät ymmärrä, että jatkokoulutus on vapaaehtoista eikä sinne kukaan tule kotoa hakemaan. Nuoren kyky ymmärtää, että omalla toiminnalla on vaikutusta, on alle 18-vuotiailla lähes poikkeuksetta vielä rajallinen. Nuorten menestystä opiskelu- ja työelämässä määrittävät myös kotiolot ja kodista saatu malli ja tuki, persoonan ja mielenterveyden häiriöt sekä kasvu ympäristö.

Kädentaidon alojen yrityksiin, kuten esimerkiksi kampaamoon, kauneushoitolaan tai automaalaamoon, ei voi mennä harjoittelemaan, koska ei pysty osallistumaan ammatin vaatimiin työtehtäviin johtuen taidon puutteesta. Työpaikalla pääsee luultavasti pelkästään siivoamaan tai kevyeen asiakaspalveluun eikä se taas motivoi nuorta menemään harjoitteluun tai pysymään siinä.

2. Taloudellinen tilanne

Yleinen haasteellinen taloudellinen tilanne Suomessa hankaloittaa entisestään työllistymistä. Varsinkin yksityisen sektorin ja etupäässä kädentaidon ammattialojen kärvis- tellessä talouskurimuksessa ei töitä riitä kunnolla itse yrittäjillekään (esimerkiksi kampaamo-, kosmetologi- tai automaalaamoalat).

Yleisen taloudellisen tilanteen vaikutus näkyy ikävästi tässä hankkeessa myös niin, että yksityinen sektori käyttää hyväkseen nuorten ilmaista työpanosta: luvataan mahdollista oppisopimuspaikkaa, jos nuori tekee vielä vähän enemmän, vielä vähän lisää ja vielä vähän nopeammin. Työssäoppimisjakson päätyttyä ei kuitenkaan olla oikeis- sakaan palkata nuorta oppisopimuskoulutukseen.

Julkisella sektorilla tätä ongelmaa ei ymmärrettävästikään ole, mutta siellä ongelma- na on keskitetty työnhaku, jolloin yksiköillä ei ole päätäntävaltaa palkkaamiseen ei- vätkä he voi näin ollen palkata välistä ketään, vaikka olisivatkin nuoren työpanokseen tyytyväisiä. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on keskittänyt oppisopimustoiminnan hen- kilöstöosastolleen, jossa oppisopimuskoulutuspaikkoihin haku on kaksi kertaa vuodessa ja paikkoja uupui jonaan jopa vuosi sitten ilmoittautuneilta.

3. Byrokratia

Hankkeen sekä nuorten kannalta negatiivisia byrokratia-tekijöitä on matkan varrella tullut ilmi muutamia. Opiskelijoiden liikkuminen yleisillä kulkuneuvoilla on kallista, koska he eivät saa opiskelijahintaisia lippuja, vaikka ovat opiskelijoita, sillä opiskeli- ja-alennuksen saamiseen Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakso on liian lyhytkes- toinen (kuusi kuukautta). Opintojen arvioitu kokonaiskesto-aika pitäisi olla vähintään yksi lukuvuosi ja lukuvuoden pituuden tulisi olla vähintään yhdeksän kuukautta, esi- merkiksi syyskuu-toukokuu, jotta opiskelijat saisivat opiskelija-alennuksen.

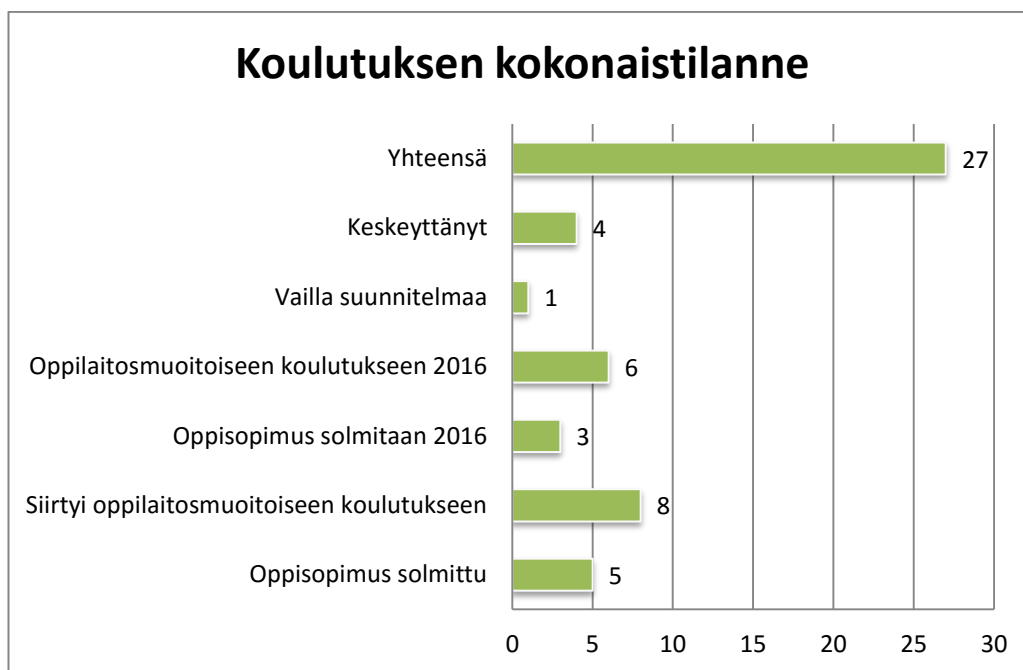
Hanke yrittää simuloida oppisopimuskoulutusta, mutta toisin kuin oppisopimuskoulu- tuksessa työssäoppimisen ajalta ei makseta palkkaa, mutta nuoren pitää silti maksaa matkakustannukset työpaikalle täydellä hinnalla.

4.2 Määrällisen tutkimusaineiston tulokset

Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakson tutkimusten osalta tilanne voidaan katsoa pysyväksi, sillä tutkimukset tehtiin joulukuun puoliväliin mennessä, kun hanketta oli jäljellä enää muutamia viikkoja.

Hankkeen päättyessä joulukuussa 2015 tilanne oli seuraava:

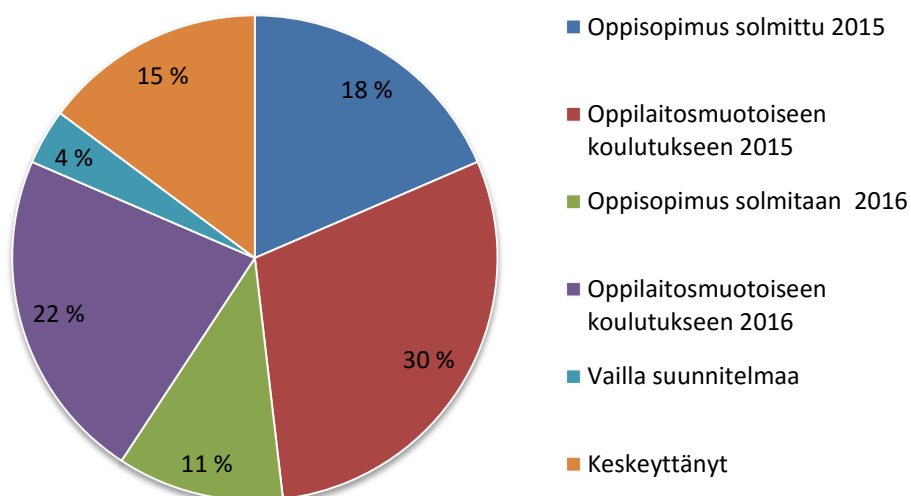
- Oppisopimuksen oli solminut viisi opiskelijaa.
- Tiensä oppilaitosmuotoiseen koulutukseen oli löytänyt kahdeksan henkilöä,
 - joista osa oli hakeutunut joko monimuoto-opetukseen, päiväopetukseen tai iltaopetukseen.
- Oppisopimusmuotoiseen koulutukseen päätynee hankkeeseen osallistumisen ansiosta vuoden 2016 aikana luultavasti kolme opiskelijaa, sillä
 - kahdella opiskelijalla oli työpaikka valmiina, muttei rahoitusta eli potentiaalinen työpaikka odottaa palkkatukea mahdollistamaan nuoren palkkaamisen oppisopimuksella.
 - Palkkatukea on haettavissa taas tammikuussa 2016. Palkkatuen myöntää Te-palvelut harkinnanvaraisesti työttömän työnhakijan palkkaamiseksi oppisopimuskoulutukseen, mikäli se katsoo, että koulutus edistää työllistymistä myöhemmässä vaiheessa (Te-palvelut 2015).
 - yhdellä oli työpaikka valmiina, mutta oppisopimuksen solmiminen edellyttää työpaikalla todellista tarvetta solmia uusi työsuhde. Riittävää tarvetta on odotettavissa työpaikan toimintojen laajennuksen seurauksena elokuussa 2016. Siihen saakka nuori tekee töitä kyseisessä paikassa tuntityöläisenä.
 - Vaille tulevaisuuden suunnitelmaa jäi yksi nuori, sillä
 - suunnitelma on puuttunut kokonaan tai se ei ole toteutunut hankkeen aikana eikä varasuunnitelmaa ole ollut. Nuori ei saanut tarvittavaa syytä koulutukseen, vaan hänen tähtäimessään oli vain saada oleilla ja nostaa tukia, kuten vanhempansakin tekevät.
- Kokonaan keskeyttäneitä on neljä kappaletta, joista
 - yksi lähti ansiotyöhön, yksi sanoutui irti ja vaihtoi toisenlaiseen koulutukseen.
 - kahden poluista ei ole tietoa, mutta ne eivät liittyne koulutukseen tai työntekoon.



Kuvio 7: Koulutuksen kokonaistilanne lukumäärinä

Yllä olevassa kuviossa (kuvio 8) tarkastellaan lukumäärinä koulutuksen kokonaistilannetta hankkeen ollessa juuri päättymässä ja jälkimmäisessä kuviossa (kuvio 9) näytetään sama prosenttina, josta huomataan paremmin, että sadasta prosentista 96 prosentilla opiskelijoista jatkosuunnitelmat olivat selvillä ja opintopolku tämän koulutuksen jälkeen jatkui. Vain neljällä prosentilla sadasta tulevaisuuden opinto- tai työelämäpolku jäi syntymättä hankkeen aikana tai sen seurauksena.

Koulutuksen kokonaistilanne-%



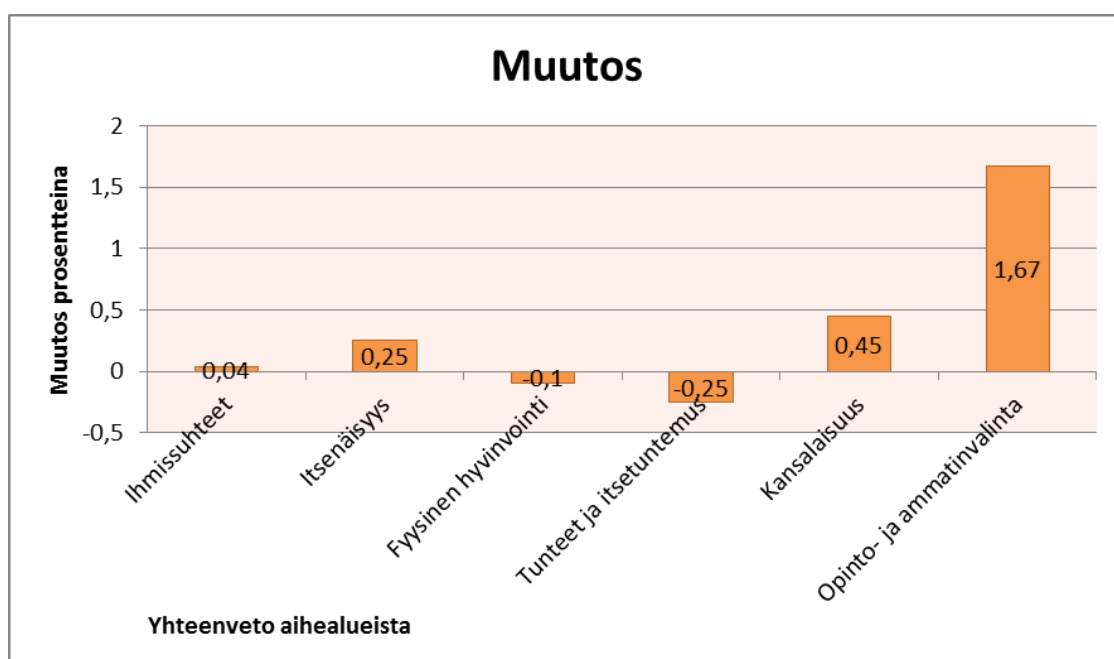
Kuvio 8: Koulutuksen kokonaistilanne prosentteina

Ohjatusti Oppisopimukseen -koulutusjakson ryhmän kokonaismäärästä 27 Webropol-kyselyyn vastasi 11 opiskelijaa. Opiskelijoista vain viisi on vastannut niin, että on saatu sekä ennen että jälkeen vastaus, joten muutosta on voitu tutkia. Muiden kohdalla vastauksia on ollut vain yksi, joko ennen tai jälkeen hankkeeseen osallistumisen. Opiskelijoista 11 ei vastannut lainkaan kyselyyn.

Vastaukset	Määrä
<i>Ei vastausta</i>	11
<i>Vain yksi vastaus</i>	11
<i>Kaksi vastausta</i>	5
Vertailukelpoisia vastauksia	5

Taulukko 3: Kyselyyn vastanneiden kokonaismäärä

Webropol-kyselyn perusteella koottu kokonaiskuva muutoksesta (kuvio 9) näyttää sen, että kurssille osallistuminen on vienyt vastaajia, joita oli siis viisi, eteenpäin opinto- ja ammatinvalinta-asiassa, sillä määrällisen tutkimusaineiston lisäksi osallistuva havainnointi eli keskustelut kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden kanssa osoittivat, että ilman kurssille osallistumista eivät opiskelijat kokisi olevansa siinä missä kukin nyt on. Havainnot myös niistä, joilta puuttui joko ennen tai jälkeen vastaus eikä tuloksia voitu siltä osin tutkia, olivat kuitenkin samansuuntaisia, sillä nämäkin nuoret kokivat saaneensa eniten apua juuri opinto- ja ammatinvalintaan ja sitä kautta myös tuntemuksiin omasta itsenäisyydestä.



Kuvio 8: Koulutusjakson aikana tapahtunut muutos

Osalle on vahvistunut, että se ala, jolle haluaa, on löytynyt. Osa taas on havainnut, ettei kuitenkaan halua oppisopimuskoulutukseen, vaan oppilaitosmuotoiseen kouluun. Tuntemukset itsenäisyydestä sekä kansalaisuus eli mielipide yhteiskunnan jäsenenä toimimisesta oli myös vahvistunut. Keskustelujen mukaan työelämäntuntemus oli työssäoppimisen kautta lisääntynyt sekä ajatus siitä, että jossain vaiheessa tulevaisuuteen saattaa liittyä työnteke, vaikka se aiemmin tuntui monesta nuoresta hyvin kaukaiselta tai ei lainkaan itseä koskettavalta asialta.

Kokemus itsestä yhteiskunnan jäsenenä on vahvistunut sillä, että on saatu osallistua työnteeseen, oltua osa työyhteisöä ja saatu lisää tietoa työelämästä, itselle sopivasta alasta sekä mahdollisista opinnoista. Ihmissuhteissa on koettu hienoinen parannus, mutta fyysinen hyvinvointi sekä tunteet ja itsetuntemus ovat jääneet hentoisesti miinukselle eli eivät ole vahvistuneet koulutuksen aikana. Pohdintojeni mukaan tunteiden ja itsetuntemuksen hienoinen huonontuminen saattaisi selittyä sillä, että koska itsetuntemus on oikeasti lisääntynyt koulutuksen aikana, myös kritiikki itseään kohtaan on lisääntynyt. Tieto lisää tuskaa -tyyppisesti nuori on alkanut havaita, että aiemman kaikenosaavan ajatusmaailman tilalle on vaihtunut ajatus siitä, että elämässä on vielä melko paljon opittavaa, ja että oppiminen mahdollistaa toisenlaisen tulevaisuuden, mutta vaatii myös vahvaa yksilön omaa panostusta. Sen ymmärtäminen on tavallaan lisännyt ahdistusta siitä, että oma vastuu tosiaankin on suuri eikä omien valintojen tekemisestä tai tekemättömyydestä voida syyttää ketään toista.

4.3 Yhteenveto ja pohdinta

Olen pohtinut, että tutkittaessa vaikuttavuutta tutkimustulosten yksi eettisistä kysymyksistä liittyy tutkimustulosten yleistettävyyteen. Tutkimustulokset ovat osin suuntaa antavia, sillä ne perustuvat kyselyyn, johon saatiin vaaditut vastaukset eli sekä ennen koulutusta että koulutuksen jälkeen vain viideltä, joten kyselyn tulos ei voi edustaa kokonaisjoukkoa. Ja nekin viisi, jotka vastasivat, saattoivat vastaushetkellä olla onnettomia, ahdistuneita, onnellisia, surullisia tai mitä vaan, mikä vaikuttaa vastaamishetkellä olennaisesti vastaustuloksiin. Omat havaintoni hankkeen aikana ovat nekin suuntaa antavia, sillä kukaan ei voi täysin oikein tulkitella muita henkilöitä ja tilanteita. Toisaalta ei voida koskaan muutenkaan täysin todentaa, että olisiko tilanne, jossa opiskelija ei olisi osallistunut hankkeeseen, ollut radikaalisti erilainen. Vaikuttavuuden tutkiminen sataprosenttisen oikein on täysin mahdotonta.

Opintorekistereiden määrälliset tiedot opiskelijoiden opintosaavutuksista ovat kuitenkin paikansa pitäviä ja ne kertovat omaa kieltään hankkeen onnistumisesta. Tutkimuksen jälkeen voidaan todeta, että hankkeeseen osallistuminen on muuttanut 22:n siinä opiskelleen nuoren koulutukseen liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia positiiviseen suuntaan, joten hanke on osoittautunut ehkäiseväksi tekijäksi koulutuksellisen syrjäytymisen näkökulmasta.

Ensisijaisesti voittajia ovat tietenkin ne viisi nuorta, jotka onnistuivat omalla toiminnallaan vakuuttamaan työnantajan hankkeeseen kuuluneella työssäoppimisjaksolla, että on kannattava sijoitus palkata heidät oppisopimustyöntekijöiksi. Positiivisia vaikutuksia kokivat nekin nuoret, jotka vaihtoivat oppilaitosmuotoisen koulutuksen puolelle eli kokivat, ettei työnte-
komuotoinen opiskelu ollutkaan heitä varten, mutta päätyivät kuitenkin opiskelemaan eivätkä jättäneet hyvin alkanutta opintopolkuaan kesken.

Voittajia tulevat toivottavasti olemaan lisäksi ne kolme nuorta, jotka omalla toiminnallaan vakuuttivat työnantajat, mutta joiden palkkaamisen esti taloustilanteen alavire eli palkkatu-
en puute. Heille kaikille oli luvattu suullisesti oppisopimus ensi vuoden aikana. Pakkasen puo-
lelle jäi siten oikeastaan viiden nuoren kokemus hankkeesta. Neljä lopetti kokonaan kesken,
kuka mistäkin syystä, eikä yksi hankkeen nuorista löytänyt paikkaansa koulutuksen aikana eikä
tarttunut hänelle tarjottuihin jatkumahdollisuuksiin. Hän olisi ehkä tarvinnut toisenlaista tu-
kea kuin mitä tämä koulutusjakso pystyi tarjoamaan.

Jos mietitään hankkeen vaikutusta kansantalouteen ja lasketaan hieman, mitä ei tietenkään
euromäärällisen tarkasti voi tehdä, niin yhden syrjäytyneen vuosittainen hintahan yhteiskun-
nalle on sen 25 000 euroa, joka ei tietenkään riitä, vaan summaa kasvattaa edelleen syrjäyty-
neen tarvitsemat tuki- ja erityispalvelut sekä saamatta jääneet verotulot, mutta jääköön ne
laskelmat toiseen tutkimukseen. Koska hankkeen tuloksena vain viisi henkilöä jäi kokonaan
vaille tulevaisuuden suunnitelmaa eli luultavasti viettäivät aikaansa kotona ja käyttivät erilai-
sia tukipalveluita, on hinta tälle 5 x 25 000 euroa eli noin 125 000 euroa vuodessa. Jos kaikki
hankkeessa aloittaneet nuoret olisivat syrjäytyneet tulevaisuuden koulutus suunnitelmien ul-
kopuolelle, vaikkakin vain vuodeksi, olisi hinta ollut 27 x 25 000 euroa eli 675 000 euroa vuo-
dessa. Karkeasti sanottuna yhteiskunta saattoi tässä kohtaa säästää noin 320 000 euroa, kun
summasta on ensin vähennetty Opetus- ja kulttuuriministeriön antama 230 000 euron tuki
hankkeen tälle koulutusjaksolle, joka sisälsi koulutuksen järjestämisen kustannusten lisäksi
kaikki hanketyöntekijöiden palkkakustannukset.

Hankkeen nuorten työvalmentajana ja tämän tutkimuksen tekijänä olen päässyt havainnoi-
maan koulutuksen voimaa ja ennaltaehkäisevää vaikutusta koulutuksellisessa syrjäytymisessä,
sillä koulutuksen alussa suurin osa nuorista oli vaille minkäänlaisia tulevaisuuden suunnitelmia
opiskelu- tai työelämänsä suhteen, kun taas hankkeen lopussa opiskelijat kertoivat saaneensa
lisää keinoja, joilla pohtia tulevaisuuttaan ja mahdollisuuksia tulevaisuudessa mieleisellään
alalla työskentelyyn. Opiskelijat saivat hyviä kokemuksia eri alojen työpaikoista ja palautetta
tekemisistään niin, että se on vahvistanut uskoa oman opiskelu- ja työuran syntymiseen.

Tutkimuksen avulla saatiin selville, että Oppisopimuksen ennakkopakso -hankkeen Ohjatusti
Oppisopimukseen -koulutusjakson vaikutukset kohdenuorten koulutuksellisen syrjäytymisen

ehkäisyssä olivat merkittävät ja vaikutus työllisyyteen oli viiden oppisopimuksen solmineen nuoren kohdalla välitön. Oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa jatkavien 17 nuoren kohdalla vaikutukset työllisyyteen ovat näkyvissä vasta muutaman vuoden kuluttua, mutta joka tapauksessa ilman koulusta heidän työllisyytensä ei juurikaan lisääntyisi.

Lähteet

Painetut lähteet

- Aarnikoivu, H. 2008. Esimiehenä arjessa. Juva: WS Bookwell.
- Engeström, Y. 1998. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Edita.
- Hakala, J. T. 1998. Creative Thesis Writing. Tampere: Yliopistokustannus.
- Heikkilä, T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Juvenes Print.
- Kansanen, O. 2004. Esimies valmentajana. Juva: WSOY.
- Koskinen, K.K. 2002. Projektien ohjaus. Forssa: Forssan kirjapaino.
- Lehtinen, T. & Niskanen, V.A. 1997. Johdatus tilastolliseen kuvaukseen ihmistieteissä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Opi työtä tekemällä. HS Koulutusliite. 28.1.2015.
- Paasivaara, L. 2010. Itsensä kokoinen johtaja - Itsetuntemus työyhteisön voimavarana. Helsinki: Tammi.
- Piili, M. 2006. Esimiestyön avaimet. Ihmisen kohtaaminen ja ohjaaminen. Jyväskylä: Gummerus.
- Tienari, J. & Piekkari, R. 2011. Z ja epäjohtaminen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WSOY.
- Vantaan huoli: sadat "piilossa" olevat nuoret tavoittamatta. Vantaan Sanomat. 19.11.2015.

Julkaisemattomat lähteet

- Hankkeiden loppuraportointi. Tekemällä ammattilaiseksi! -seminaari 6.10.2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös 2014. Hankerahoituksen varmistuminen.

Sähköiset lähteet

- Edilex 2014. Valiokuntamietinnöt. Nuorten syrjäytyminen. Viitattu 29.10.2015
<http://www.edilex.fi/mt/trvm20140001>

Ervamaa, S. 2014. Onnistunut nuorisotakuu-hankkeen loppuraportti. Viitattu 26.10.2015.
<http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/3102>

Kielitohtori. Suomen kielenhuollon kysymys. Viitattu 16.2.2016.
<http://www.kielitohtori.fi/suomen-kielenhuollon-kysymys/miten-kirjoitetaan-seuraava-ty%C3%B6ss%C3%A4-oppimisen-jakso-ty%C3%B6ss%C3%A4oppimisen>

Lämsä, A-L. 2009. Nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 29.10.2015
<http://aeofi.virtualsever25.hosting.fi/wordpress/wp-content/uploads/2009/11/nuorten-koulutuksellisen-syrj%C3%A4ytymisen-ehk%C3%A4isy.pdf>

Myrskylä, P. 2012. EVA analyysi. Viitattu 23.11.2015.
<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrj%C3%A4ytyminen.pdf>

Nuori putoaa putkesta - lasku 1,2 miljoonaa. Taloussanomat 2011. Viitattu 4.12.2015.
<http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2011/04/18/nuori-putoaa-putkesta-lasku-12-miljoonaa/20115003/139>

Nuorisotakuu. Tietoa nuorisotakuusta. Viitattu 20.10.2015
http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/tietoa_takuusta

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kohteet ja rahoitus. Viitattu 20.10.2015.
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoytus/?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Oppisopimuksen ennakkopakso. Viitattu 20.10.2015.
<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/02/oppisopimusavustukset.html>

Pastila-Eklund, M. 2014. Oppisopimuskoulutuksen tilanne ja tulevaisuus. Viitattu 29.10.2015.
<http://www.winnova.fi/asiakaskuvat/1/oppisopimus/Satakunta%20oppisopimusiltpa%C3%A4iv%C3%A4%20ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4lle%2013102014.pdf>

Räisänen, A. 2009. Hanketyön kehittävä arviointi. Viitattu 29.10.2015.
<http://www.slideshare.net/NinaEskola/kehittv-arviointi-hanketyss-anu-risnen>

Ryymin, P. 2014. Oppiva Yritys-hankkeen toimenpiteiden vaikuttavuus kohdeyrityksissä. Jyväskylä ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 29.10.2015.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72547/Ryymin_Petra.pdf?sequence=1

Seurakuntaopisto a. Ohjatusti Oppisopimukseen. Viitattu 20.10.2015
<http://www.seurakuntaopisto.fi/oppisopimus/93-nuorisotakuu/349-ohjatusti-oppisopimukseen-ennakkopakso-nuorille>

Seurakuntaopisto b. Valma. Viitattu 4.11.2015
<http://www.seurakuntaopisto.fi/koulutus/39-tutkintoa-edeltaevae-valmistava-ja-valmentava-koulutus/478-valma-valmistava-koulutus-jaervenpaaen-kampuksella>

Taanila, A. 2014. Määrällisen aineiston kerääminen. Viitattu 1.11.2015.
<http://myy.haaga-helia.fi/-taaak/t/suunnittelu.pdf>

Te-palvelut 2015. Palkkatuki. Viitattu 4.12.2015.
www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/loyda_tyontekija/tukea_rekrytointiin/palkkatuki/index.html

Tilastokeskus 2015 a. Kuntien koulutustasoissa huomattavia eroja 2014. Viitattu 13.11.2015
http://www.stat.fi/til/vkour/2014/vkour_2014_2015-11-05_tie_001_fi.html

Tilastokeskus 2015 b. Syyskuun työttömyysaste 8,4 prosenttia. Viitattu 13.11.2015
http://www.stat.fi/til/tyti/2015/09/tyti_2015_09_2015-10-20_tie_001_fi.html

Tilastokeskus 2015 c. Taloudellinen huoltosuhde heikentyi vuonna 2013. Viitattu 4.12.2015
http://tilastokeskus.fi/til/tyokay/2013/04/tyokay_2013_04_2015-03-12_tie_001_fi.html

Tilastokeskus Virsta. Virtual Statistic. Viitattu 10.2.2016
<https://tilastokeskus.fi/virsta/tkeruu/03/01/>

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007. Toiminnantarkastuskertomus 146 / 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 26.11.2015.
https://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf

Virtuaaliyliopisto. Tutkimuksen rajaaminen. Viitattu 29.10.2015.
http://www2.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/132_empiir.html

Webropol. Alku- ja loppukartoituskysely. Viitattu 23.11.2015.
<https://www.webropol-surveys.com/Answer/SurveyParticipation.aspx?SDID=Fin931197&SID=4fcc4af4-8225-4c9c-8cb5-352648cb36cc&dy=1327605048>

Kuviot

Kuvio 1: Tulosten rajaaminen	8
Kuvio 2: Väestön pääasiallinen toiminta vuosina 1987-2013	20
Kuvio 3: Työttömyysaste ja työttömyysasteen trendi 2005/09-2015/09.....	20
Kuvio 4: Väestö koulutusasteen, iän ja sukupuolen mukaan 2014	22
Kuvio 5: Ikäjakauma	25
Kuvio 6: Sukupuolijakauma.....	25
Kuvio 7: Koulutuksen kokonaistilanne lukumäärinä.....	29
Kuvio 8: Koulutuksen kokonaistilanne prosentteina	29
Kuvio 9: Koulutusjakson aikana tapahtunut muutos	30

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyössä käytetty 6-portainen mielipidekysely.....	10
Taulukko 2: Osallistuneiden kokonaismäärä	24
Taulukko 3: Kyselyyn vastanneiden kokonaismäärä	30

Liitteet

Liite 1: Webropol-kysely hankkeen vaikuttavuudesta	39
--	----

Liite 1: Kysely hankkeen vaikuttavuudesta

1. Vastaaajan nimi *

- ✓ Etu- ja sukunimi

2. Valitse mihin ryhmään kuulut *

- ✓ Ohjatusti opsoon, oppisopimuksen ennakkajakso/Järvenpää
- ✓ Ohjatusti opsoon, oppisopimuksen ennakkajakso/Pieksämäki

Arvioi kuinka hyvin alla olevat väitteet kuvaavat tämän hetkistä tilannettasi:

1= ei pidä lainkaan paikkansa 2= pitää harvoin paikkansa 3= pitää jonkin verran paikkansa
4= pitää melko hyvin paikkansa 5= pitää hyvin paikkansa 6= pitää täysin paikkansa

3. Henkilökohtainen kehittyminen

- Arvioi ihmissuhteitasi
 - ✓ suhteet läheisiini ovat hyvät
 - ✓ olen tyytyväinen perhesuhteisiini
 - ✓ minulla on riittävästi ystäviä
 - ✓ olen tyytyväinen ystävyysuhteisiini
 - ✓ olen tyytyväinen vuorovaikutustaitoihini
 - ✓ osaan ratkaista ristiriitoja keskustelemalla
- Arvioi tuntemuksiasi itsenäisyydestä
 - ✓ osaan tehdä itseäni koskevia päätöksiä
 - ✓ osaan asettaa toiminnalleni tavoitteita
 - ✓ pystyn pitämään puoleni itselleni tärkeissä asioissa
 - ✓ pystyn keskittymään uusien asioiden oppimiseen
 - ✓ pystyn voittamaan vaikeuksia
 - ✓ pystyn ratkaisemaan ongelmia

1. Hyvinvointi

- Fyysinen hyvinvointi
 - ✓ pystyn huolehtimaan omasta terveydestäni
 - ✓ syön terveellisesti
 - ✓ liikun säännöllisesti
 - ✓ jaksan tehdä päivittäiset tehtäväni hyvin
 - ✓ nukun noin 7-8 tuntia yössä
- Tunteet ja itsetuntemus
 - ✓ tunnen itseni varmaksi
 - ✓ selviydyn itselleni hankalista tilanteista
 - ✓ minusta on hyvä olla minä
 - ✓ tiedän mitkä asiat minulle ovat vaikeita
 - ✓ tunnen omat vahvuuteni
 - ✓ tiedän mihin pystyn

2. Minä yhteiskunnan jäsenenä

- Kansalaisuus/kansalaisena oleminen
 - ✓ Seuraan uutisia ja tiedän ajankohtaisista asioista
 - ✓ osallistun järjestettyyn vapaa-ajantoimintaan (kulttuuri, urheilu, nuorisotoimi, järjestö)
 - ✓ tunnen itseni hyödylliseksi
 - ✓ tiedän mistä voin hakea apua (terveys, opiskelu, raha-asiat)
 - ✓ tiedän miten voin tulevaisuudessa vaikuttaa asioihin (äänestäminen, ihmisoikeudet)
 - ✓ olen vastuuntuntoinen

- Opinto- ja ammatinvalinta
 - ✓ uskon, että opiskelu parantaa mahdollisuuksiani löytää oma alani
 - ✓ tiedän mitä opiskelu minulta edellyttää
 - ✓ luotan siihen, että saan tulevaisuudessa työpaikan
 - ✓ osaan hakea itselleni työpaikkaa
 - ✓ tiedän mitä minulta työpaikassa odotetaan